

Храм пад купалам нябёсаў

Учора споўнілася 50 гадоў, бадай, аднаму з найвядомейшых помнікаў свету — 5 ліпеня 1969 года быў адкрыты Дзяржаўны мемарыяльны комплекс “Хатынь”. Пабудаваны на месцы вёскі, спаленай разам з жыхарамі 22 сакавіка 1943 года нацыстамі і іх памагатымі, ён нагадвае пра ўсе вёскі Беларусі, што былі знішчаны падчас Вялікай Айчыннай вайны. У гадавіну ўрачыстага адкрыцця мемарыяла ў Хатыні адкрылася выстава “Леанід Левін. Філасофія творчасці”, прысвечаная аднаму са стваральнікаў гэтага комплексу.

Антон РУДАК

У стварэнні экспазіцыі прымала ўдзел сям’я архітэктара. — Хатынь для бацькі была не проста часткай жыцця, а ўсім яго жыццём, і гэтая тэма не скончылася для яго толькі стварэннем мемарыяла, — распавяла “К” Галіна Левіна. — На выставе прадстаўлены таксама іншыя работы Леаніда Левіна, створаныя з канца 1960-х і да яго смерці ў 2014 годзе, звязаныя з тэмай увекавечання памяці аб трагедыях Вялікай Айчыннай вайны. Усе яны суправаджаюцца каментарыямі і развагамі самога архітэктара з кнігі “Хатынь” і “Перажыць перажытае”, што дазваляе параўнаць успрыманне гэтых мемарыялаў глядачом з задумай і поглядам аўтара. Будзе прадэманстраваны фільм “Маналог”, зняты ў 2012 годзе Белвэбэацэнтрам, дзе бацька распавядае гісторыю стварэння сваіх помнікаў. Наведвальнікі змогуць убачыць яго асабістыя рэчы і матэрыялы, з якімі ён працаваў: сангіну, вугаль, драўляныя лякалы і іншае. Для нас вельмі важна, што выстава адкрываецца менавіта ў Хатыні.

Заканчэнне — на старонцы 2.

Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА.

Фота Дзяніса Касцючэнка, БелТА.

ПРАЦЯГВАЕЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ “КУЛЬТУРА” ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ.

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце “Белпошты” (пункт “Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі”).

Тэндэнцыі

“ГАЛОЎНАЙ ТЭМАЙ СТАНЕ ГОД МАЛОЙ РАДЗІМЫ”

Якім будзе дзясяты фестываль “Александрыя збірае сяброў”, што распачынаецца сёння на Шклоўшчыне, ды ўвогуле пра традыцыі святкавання Купалля ў беларусаў піша “К”.

ст. 2, 5

“Песнярам” — 50!

АДЫСЕЯ ЛОЦМАНА ШАРАПАВА

“Аб’яднаць у адно цэлае іх мінулае, сучаснасць і будучыню” — пра сваю місію ў легендарным калектыве кажа “К” яго колішні дырэктар і мастацкі кіраўнік Вячаслаў Шарапаў.

ст. 6

Праекты развіцця

АЎТОБУС ДА ГАЮЧАЙ КРЫНІЦЫ

“К” распавядае пра сваю вандроўку па Ушаччыне з праектам “1.1.1”, прысвечанаму беларускім творцам са званнем “народны” — Петрусю Броўку, Васілю Быкаву і Рыгору Барадзіну.

ст. 10 — 11

Храм пад купалам нябёсаў

(Заканчэнне.
Пачатак на старонцы 1.)

Акрамя мемарыяла ў Хатыні, Леанід Левін быў суаўтарам многіх іншых помнікаў у мясцінах па ўсёй краіне, звязаных з гісторыяй Вялікай Айчыннай вайны — мемарыяльных комплексаў на месцы спаленай вёскі Шунёўка Докшыцкага раёна, Шталага 342 у Маладзечне, лагера ў Чырвоным Беразе, на месцах гібелі ахвяр Халакосту ў Мінску, Гарадзеі, Слушку.

На мінулым тыдні, 29 чэрвеня, адзначыў сваё 85-годдзе яшчэ адзін са стваральнікаў помніка — архітэктар Юрый Градаў. Як ён нагадаў угутарцы з “К”, стварэнню мемарыяла папярэднічаў конкурс, у якім перамог праект архітэктараў Леаніда Левіна, Юрыя Градава, Валянціна Занковіча і скульптара Сяргея Селіханова. Але месца, дзе ён мусіў быць рэалізаваны, яшчэ давялося пашукаць. Выбар спынілі на Хатыні, прычым размяшчэнне вёскі далёка ад шашы таксама было асэнсавана ў канцэпцыі мемарыяла — пяць кіламетраў адлегласці ад дарогі да помніка былі пазначаныя знакамі зворотага адліку.

Наогул для мемарыяла ў Хатыні характэрная моцная сімвалічная нагрузка — у розных яго элементах ужываецца сімволіка страх, сляпяныя хат. Усе аб’екты тут сувымерныя маштабу высокай забудовы, што стварае камерную атмасферу. Тое, што мемарыял пачынаўся адразу з кульмінацыйнай кропкі — месца гібелі жыхароў Хатыні, па словах Юрыя Градава, падкрэслівала раптоўнасць і непазбежнасць трагедыі. А насупраць, на месцы пахавання ахвяр, паставілі незвычайнае надмагілле — вянцз новага дома, які сімвалізуе адбудову і новае жыццё краіны, што аднаўляла мірнае жыццё пасля вайны. На месцы 26 вясковых хат былі пастаўлены 26 сімвалічных комінаў са званамі, якія стваралі аб’ёмны гук. Мемарыял мусіў сімвалізаваць сабой храм пад адкрытым небам, дзе сценамі былі навакольнае ўсяе, купалам — нябёсы, а званіцай — усё гэтае 26 званоў на месцы спаленых хат.

Архітэктар адзначыў, што комплекс здавалі ў дзве чаргі і адкрывалі таксама двойчы: у 1968 годзе быў створаны мемарыяльны ансамбль на месцы спаленай Хатыні, а ў 1969 годзе побач узніклі сімвалічныя могілкі

На здымку — Пётр Машэраў (злева) падчас адкрыцця мемарыяльнага комплексу “Хатынь” 5 ліпеня 1969 года. Фота earchives.bsu.by

спаленых вёсак з усёй Беларусі, якія ўздымалі мемарыял да агульнанацыянальнага ўзроўню — гэтую ідэю прапанаваў папярэднік Пятра Машэрава на пасадзе першага сакратара ЦК КПБ Кірыл Мазураў. Акурат тады з’явіліся і Сцяпа паміці, якая ўвекавечвае трагедыю ахвяр нацысцкіх канцлагаў, і тры барозкі з Вечным агнём на месцы чашчэртаў, што сімвалізуюць ваенныя страты Беларусі, якая згубіла, як лічылася, кожнага чашчэрта свайго жыхара.

У Нацыянальным архіве Рэспублікі Беларусь днёмі таксама быў прэзентаваны зборнік матэрыялаў “Хатынь. На шляху да прызнання”, які распавядае аб стварэнні мемарыяла і прысуджэнні яго аўтарам Ленінскай прэміі СССР у 1970 годзе. Сёння ўжо можна сказаць, што ў гісторыю ўвайшла не толькі трагедыя Хатыні, але і пасляваенны лёс мемарыяла, створанага на месцы спаленай вёскі, які адыграў значную ролю ва ўвекавечванні памяці пра вайну. Зарукай тама стала не толькі трагічная і ўражваючая гісторыя месца помніка, але і высокае майстэрства яго аўтараў і выдатная мастацкая вартасць іх твору.

Энцыклапедыі трагедый і змагання

У выдавецтве “Беларуская энцыклапедыя імя Петруса Броўкі” выйшлі кнігі “Масюкоўшчына. Трагедыя савецкіх ваеннапалонных” і “Беларусь партызанская”, прэзентацыя якіх адбылася ў сталічным ДOME прэсы 1 ліпеня ў рамках рэспубліканскай акцыі “Беларусь памятае”.

Антон РУДАК

“Беларусь партызанская” — унікальнае выданне, якое ўпершыню змяшчае комплексны агляд партызанскага руху ў Беларусі на дзвюх мовах — рускай і англійскай, што дазваляе вывесці яго на міжнародны ўзровень. Як адзначыў дырэктар выдавецтва “Беларуская энцыклапедыя імя Петруса Броўкі” Уладзімір Андрэевіч, на жаль, ад беларускай мовы ў гэтым выданні давалася адмовіцца,

каб захаваць прымальным аб’ём кнігі. А вось кніга “Масюкоўшчына. Трагедыя савецкіх ваеннапалонных”, прысвечаная гісторыі “Шталага 352”, змяшчае тэксты адразу на трох мовах — беларускай, рускай і англійскай, як і ранейшыя выданні ў серыі “Беларусь. Трагедыя і праўда памяці”. Гэта ўжо чашчэртае выданне серыі, у якой раней пабачылі свет кнігі, прысвечаныя трагедыі Хатыні, лагера смерці ў Трасцянычы, а таксама Халакосту і супраціўленню ў Навагрудку. Выданнем на ваенную тэматыку з верыямі тэксту на замежных мовах у выдавецтве надаецца вялікая увага, бо яны пакліканы данесці да межы краіны беларускі погляд пра падзеі вайны і акупцыі.

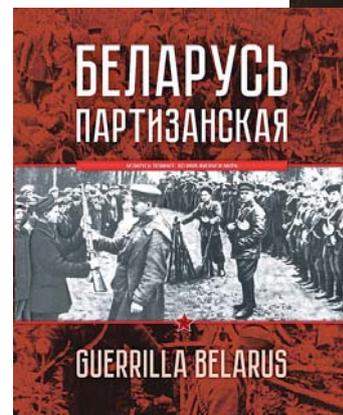
Аўтар тэкстаў для кнігі “Масюкоўшчына. Трагедыя савецкіх ваеннапалонных” — загадчыца аддзела навукова-даследчай работы Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны Наталія Яўкевіч. Уладзімір Андрэевіч адзначыў,

што для супрацоўнікаў выдавецтва гэтая праца была важнай у тым ліку таму, што будынак, дзе сёння знаходзіцца выдавецтва, размяшчаецца на месцы гарадскога аддзялення лагера “Шталаг 352” — у завулку Калініна ў Мінску. Агулам у лагерах і Масюкоўшчыне было знішчана больш за 82 тысячы ваеннапалонных, гэта быў адзін з найвялікшых лагераў ваеннапалонных на тэрыторыі Беларусі.

Аўтары кнігі серыі “Беларусь. Трагедыя і праўда памяці” заўжылі імкненне паказаць гісторыю населеных пунктаў, што сталі ў час Вялікай Айчыннай вайны месцамі нацысцкага тэрору. Таму і кніга аб “Шталагу 352” пачынаецца з агляду гісторыі Масюкоўшчыны ад першых згадак аб гэтай вёсцы. Далей разгортваецца аповед аб стварэнні лагера, яго дзейнасці, структуры, лёсах яго вязняў і іх змаганні супраць ворага.

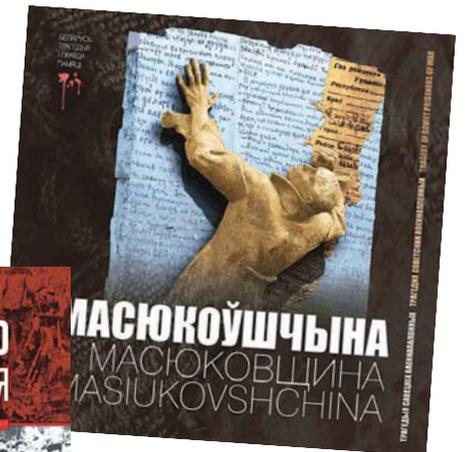
Навуковы рэдактар кнігі Міхаіл Нікіцін падкрэсліў, што забудова лагера часцюка захавалася, як у Масюкоўшчыне, так і на месцы гарадскога аддзялення лагера на вуліцы Якуба Коласа — між іншага, ацалелі будынкі лазарэтаў, дзе памерлі дзясяткі тысяч ваеннапалонных. А ў ваенным гарадку ў Масюкоўшчыне захаваўся, між іншага, будынак клуба, непарыўна звязаны з гісторыяй супраціву ў лагерах. Нацысты размясцілі тут аўтамайстэрню, з якой у 1943 годзе група вязняў здолела ўцёкі на браневіках, якія яны там жа рамантавалі.

Выданне “Беларусь партызанская” нездарма мае падзаглавак “Ілюстраваная энцыклапедыя партызанскага руху ў Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны” — кніга змяшчае каля 600 ілюстрацый, сярод якіх раней

неапублікаваныя здымкі і фотакопіі дакументаў, сабраных у Беларускам дзяржаўным архіве кінафотафонадакументаў, Беларускам дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, абласных і раённых гісторыка-краязнаўчых музеяў. Тэксты для кнігі падрыхтавалі супрацоўнікі аддзела ваеннай гісторыі Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Выданне ўсебакова асвятляе рэаліі партызанскага жыцця — не толькі баявую дзейнасць народных мсціўцаў, але і іх побыт, а таксама друк, творчасць і прапанду, што ўздымалі народ на барацьбу.

Уладзімір Андрэевіч таксама распавёў, што неўзабаве пабачыць свет пад-

рыхтаваная выдавецтвам ілюстраваная энцыклапедыя аб спаленых нацыстамі вёсках Беларусі. Аповед у ёй засяроджаны на 48 населеных пунктах, праз якіх будзе паказана гісторыя і асобы ілюстраваная энцыклапедыя аб спаленых нацыстамі вёсках Беларусі. Аповед у ёй засяроджаны на 48 населеных пунктах, праз якіх будзе паказана гісторыя і асобы ілюстраваная энцыклапедыя аб спаленых нацыстамі вёсках Беларусі.

“Беларуская энцыклапедыя” робіць стаўку на яркавасць і уражальнасць вобразаў, арыентуючыся на маладую аўдыторыю, якую важна зацікавіць не толькі тэкставай інфармацыяй, але і візуальнымі складанымі. Прытым кнігі, якія налічваюць сотні фотаздымкаў, пазіцыянуюцца ўсё ж такімі, якія фотаальбомы, а менавіта як ілюстраваная энцыклапедыя. Зарукай поспеху кнігі выдавецтва бацьчы таксама ўдалае спалучэнне дакладнасці фактаў і даступнасці ды яскравасці іх паданых.

Новыя выданні будуць добрым падарункам для шырокай чытацкай аўдыторыі да 75-і гадавіны вызвалення краіны. Як адзначаюць аўтары і выдаўцы, кнігі дапамогуць наноў асэнсаваць роалі ваенных дзеяў ды ўявіць сябе на месцы сучаснікаў тых падзей.

Спадар Андрэевіч падкрэсліў, што ў сваіх выданнях

Газета КУЛЬТУРА ШТОТДНІШНЯЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСГУ КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года. Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Намеснік галоўнага рэдактара — Вераніка МОЛАКАВА; **адказны сакратар** — Юрыя КАРПЕНКА; **рэдактары аддзелаў**: Надзея БУНЦВІЧ, Юген РАПІН; **агледальнікі рэдакцыі**: Дар’я АМІЛЬЯКОВІЧ, Надзея КУДРЭЙКА, Настася ПАНКРАТАВА, Антон РУДАК, Юрыя ЧАРНЯКЕВІЧ; **спецыяльны карэспандэнты**: Пётр ВАСІЛЕВСКІ, Алег КІПІАЎ, **фотакарэспандэнты** — Сяргей ЖДАНОВІЧ; **мастацкі рэдактар** — Наталія ОВАБ; **картыст** — Таццяна ПІАШЫНЬКА; Сайт: www.kimpress.by; E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чашчэрта паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыя выдавецкага ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”. **Дырэктар** — СЛАБОДЗІН Ірына Аляксееўна; **першы намеснік дырэктара** — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна. Прыёмная: (017) 334 57 41. 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чашчэрта паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35. **Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, понаско імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдчы, кім і калі выдзаны пашпарт, асабны нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рукапісы не рэдакцыйны і не вяртаюцца. Мяркванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыял на правах рэкламы. © “Культура”, 2019. Наклад 3566. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці. Падпісан у друку 05.07.2019 у 19.00. Замова 2311. Рэспубліканскае ўнітарнае прайзпрыемства “Выдавец “Беларускі Дом друку”. ЛП № 02330/06 ад 30.04.2004. Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.**

Калектыў Вялікага тэатра Беларусі выказвае спачуванні намесніку генеральнага дырэктара Казюлінай Святлане Дзмітрэевне ў сувязі з цяжкай і незаменай страй — смерцю бацькі.

Да святкавання 200-годдзя з дня нараджэння Станіслава Манюшкі спрычыніліся не толькі лепшыя музычныя сілы краіны, але і творцы, падуладныя іншым музэям. 20 чэрвеня 2019 года ў Гарадской мастацкай галерэі твораў Леаніда Шчамялёва адбылося адкрыццё выставы па выніках пленэра ў гонар вялікага кампазітара, зладжанай Беларуска-польскага мастакоў па прапанове аўтара гэтага артыкула. А раней цягам некалькіх месяцаў у мастацкіх майстэрнях выпявалі ідэі. Ушанаваць Манюшку сваёй творчасцю палічылі за гонар многія мэтры.

На вернісажы творцы разважалі пра ўнікальны лёс і творчасць класіка, пра эпоху рамантызму, у якую пашчасціла жыць кампазітару, падзяліліся з гледачамі сваімі развагамі на фоне аўтарскіх работ. А своеасаблівай ніткай, якая іх звязвала, стала музыка Манюшкі ў выкананні ансамбля “Вытокі”.

Сярод работ пераважае жывапіс у розных тэхніках і стылістычных кірунках — ад неарэалізму да неаабстрактнага ініціалізму. Полістылістыка і сінтэз стылёвых кірункаў, характэрныя для нашай эпохі постмадэрна досыць шырока прадстаўлены і на гэтай, здавалася б, вузкатэматычнай выставе. Пры ўсёй абстрактнасці або абагуленасці многіх работ, пры шырокай панарамнай пейзажнасці, іх інтуітыўны пасыл і “ментальны код” шалкам сучасны, нават супадае з “кодам” Манюшкі, які мы чуем у яго музыцы.

Такія дакладныя, здатныя патрапіць “у дзясятку” тэматычнай вобразнасці ўбачыліся нам чужоўныя працы жывапісцаў-філосафаў — Ягора Батальёнка “Волма. Ранішня песня” і Алеся Родзіна “Свет Манюшкі” і “Космас Манюшкі”. Апошнія патрапілі і сваім маштабам (ва ўсю вышыню сцяны) і колерамі-танальнасцю (сугучнымі з самымі характэрнымі музычнымі інтанацыямі кампазітара) сінтэзіравала нябесны, зямны, водны каларыты, фарміравала светлы “волманскі” настрой усёй залы. Адмаўленне ад канкрэтызацыі, філасофскі ўзровень асэнсавання эпохі Манюшкі, глыбіннае адчуванне яго асобы характэрныя таксама для ра-

“Код Манюшкі”, увасоблены фарбамі

бот Аляксея Марачкіна, Алеся Шатэрніка, Кацярыны Сумаравай.

Да канкрэтнага вобразу Манюшкі праз яго партрэтна-сюжэтнае выяўленне звяртаюцца класік гістарычнай тэмы ў айчынным жывапісе Мікола Кулава, а таксама Святалана Урублеўская, Віктар Варанкевіч і Уладзімір Чарышоў. Асабліва варта адзначыць

шыкоўны трыпціх Uwertura S.M. Рыгора Таболіча.

Ярка і самабытныя “эстэтыка калейдаскопы” Алены Шлегель, натхнёныя фальклорна-казачнымі снамі, нагадваюць пра вытокі меласа Манюшкі. Разгорнутае разважанне пра музыку бачым і ў трыпціху Васіля Касцючэнка, работах Эдуарда Агуноўча, Ангеліны Вашчанкі, Ірыны Кузняцовай, Алега Ла-

дзісава, Вячаслава Паўлаўца... Не маглі не ўпрыгожыць выставу таленавітыя акварэлі Волгі Навіцкай і канцэптуальная графіка Ілоны Касабукі з “ілюстрацыяй” тэатральнага закулісся і элементамі сцэнаграфіі.

Сярод геаграфічных кропак з малой радзімы кампазітара дамінуе само месца яго нараджэння — фальварак Убель каля Смілавічаў і рэчка Волма, на якой

ён стаяў. На жаль, іншыя “адрасы” Манюшкаў — Алесіна, Родаўшчына, Шыпяны, мінскія дамы, “праблемны” па стане захавання ў наш час палац у Смілавічах (правобраз “Страшнага двара”) мастакам амаль не адлюстраваны. Выключэнні — работа Ларысы Зарубінай і выцінанка Ніны Сокалавай-Кубай з выявамі Смілавічаў. Вялікае ўражанне пакідае трыпціх “Малітва за спадчыну Беларусі” Валлянціны Шоба.

Ярка раскрываюць заяўленую тэму скульптары з вядомай мастацкай дынастыі. Ужо сам збор экскурсантаў і твораў перад прыходам у музэй пачаўся каля ратушы — ля выдатнага помніка Манюшцы і Дуніну-Марцінкевічу аўтарства Льва і Сяргея Гумілеўскіх. Іх выявы юбіляра, яго творчых сяброў і сучаснікаў упрыгожылі амаль кожную залу выстаў.

Творы іншых відаў мастацтва на пленэры былі рэдкімі, але яны пругучалі таксама: табелен пра вытокі рамантызму Святаваны Баранкоўскай з цытатай з Міхала Клеафаса Агінскага і работы па дрэве. Арыгінальны і таленавіты, з філасофскім узроўнем асэнсавання тэмы твор Мікіты Васільева “Манюшка. Страшны двор”, дзе быццам калкі ў фартэпійна мноства кліноў прабіваюць аснову, ствараючы аб’ёмную фактуру, сімвалізуючы “новае вымярэнне жыцця” ў XIX стагоддзі. А старыя дошкі асновы — быццам той “стары амшалы тын”, які дайшоў нам “ад прадзедаў, спакожна вяхоў”, ад Станіслава Манюшкі-дзеда — заснавальніка таго замка. Твор ізноў нагадвае нам пра неабходнасць захаваць Смілавіцкі палац — стан якога, на жаль, сёння бадай крытычны. Яшчэ адна работа па дрэве — каларыстычна трапная і поўная алузіі і энэргіі “Волма. Хвалі музыкі” Уладзіміра Тарасава. Гэта два новыя імёны ў мастацкай прасторы, якія, на наш погляд, варта запамінаць.

Карацей, як лаканічна заўважыў старшыня Беларускага саюза мастакоў Рыгор Сіцінкі, чужоўная работа якога “Вільня. Касцёл св. Ганны” адлюстравала віленскі перыяд і духоўны пласт творчасці Манюшкі: “Выстава сапраўды удалася!”

Аляксей ФРАЛЮЎ

“Лістапад” чакае заявак

26-ты Мінскі міжнародны кінафестываль “Лістапад”, што сёлета пройдзе з 1 па 8 лістапада, аб’явіў прыём заявак на ўдзел у фестывалі.

Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ

Фільмы можна падаваць на ўдзел у шасці конкурсах: асноўны конкурс ігравага кіно, конкурс ігравага кіно “Малодосць на маршы”, асноўны конкурс дакументальнага кіно, конкурс

нацыянальных кінашкол (дакументальнае кіно), конкурс фільмаў для дзіцячай і юнацкай аўдыторыі “Лістападзік”, Нацыянальны конкурс. Ад аўтараў чакаюцца поўнаметражныя стужкі, створаныя за апошнія паўгады. Дырэкцыя “Лістапада” звяртае ўвагу, што кароткаметражныя работы могуць прымаць удзел толькі ў Нацыянальным конкурсе і Конкурсе нацыянальных кінашкол.

Заяўкі прымаюцца да 31 жніўня 2019 года на адрас дырэкцыі.

— Штогадова ў фестывалі ўдзельнічае каля 150

фільмаў з больш чым 50 краін, ладзіцца больш за 200 паказаў на пяці пляцоўках сталіцы, — нагадваюць пра маштаб мінскага кінафоруму арганізатары. — Дэманстрацыя стужак суправаджаюцца абмеркаваннем гледачоў з аўтарамі ў фармаце Q&A. Вялікую праграму дапаўняюць майстар-класы і рэтрспектыўныя паказы. “Лістапад” штогод наведваюць да 40 000 гледачоў і больш за 100 гасцей з усяго свету.

У фокусе асноўных конкурсаў ігравага і дакументальнага кіно — фільмы краін СНД, Цэнтральнай

і Паўднёва-Усходняй Азіі, Балтыі, Усходняй і Цэнтральнай Еўропы, кінамастаграфіі дзяржаў былога сацыялістычнага блока.

У конкурс першых і другіх работ “Малодосць на маршы”, конкурс нацыянальных кінашкол і конкурс фільмаў для дзіцячай і юнацкай аўдыторыі “Лістападзік” адбіраюцца лепшыя стужкі апошніх гадоў з усяго свету.

Праграма пакуль фарміруецца, але ўжо вядома, што плануецца паказ дзвюх нашумелых карцін, якія прынялі ўдзел у сёлетнім Канскім кінафестывалі: нечаканая, зусім

не ў звыклым для аўтара стылі чорная камедыя румынскага рэжысёра Карнэліу Парумбою “Свіцтуны”, а таксама новы фільм “вундэркінда кіно” канадкі Ксаўе Даланна — “Маціас і Максім”. Гэтай навіной падзяліўся на адмысловай сустрэчы “Канскі фестываль: вялікі і жудасны” праграм-

ны дырэктар “Лістапада” Ігар Сукманаў.

За с на в а л ь н і к а м і ММКФ “Лістапад” з’яўляюцца Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь і Мінскі гарадскі выканаўчы камітэт. Арганізатар — Цэнтр візуальных і выканальніцкіх мастацтваў “АРТ Карпарэйшн”.

Месца для дыскусіі з інтрыгоўнай назвай “Нотр-Дам і беларуская рэстаўрацыя. Як адраджаць спадчыну?” было абранае невяпадкова. Менавіта аднаўленне сядзібнага дома ў Лошыцы эксперты прызналі найлепшым рэалізаваным праектам рэстаўрацыі ў Беларусі за апошнія пяць гадоў.

Антон РУДАК /
Фота аўтара
і Таццяны МАТУСЕВІЧ

У Лошыцы яшчэ з пачатку 1990 гадоў працавалі рэстаўратары з майстэрні “Басталія”. Пазней, ужо ў 2000-х, ім давялося наноў стварыць інтэр’еры, якія перадаюць атмасферу сядзібнага дома канца XIX стагоддзя, аднавіць унутраны роспіс і дэкор. Аўтары і выканаўцы праекта былі ўзнагароджаныя прызам конкурсу “Спадчына ў дзеянні”, зладжаным сёлета Беларускамі камітэтам ICOMOS.

ЧАТЫРНАЦЦАЦЬ СЛАЁЎ МИНУЛАГА

Перад пачаткам дыскусіі кіраўнік каманды рэстаўратараў Ігар Кныш правёў для прысутных экскурсію па будынку, інтэр’еры якога былі зафіксаваныя і адноўленыя намаганнямі ягоньх калег. Каманда “Басталі” яшчэ напачатку 1990-х гадоў даследавала аўтэнтчныя роспісы ў пакоях Любанскіх. Калі было прынятае заключэнне, што драўляныя сцены сядзібнага дома ўрагаваш не ўдасца, рэстаўратары знялі ў кожным пакоі па фрагменце аўтэнтчнага інтэр’ернага жывапісу разам з тынкоўкай. Цяпер гэтыя фрагменты захоўваюцца ў флігелі сядзібы і чакаюць свайго часу на экспанаванне.

На іх дбайна зафіксаваны ўсе дэталі, каб пасля можна было аднавіць вобраз і падабраць адпаведныя колеры — што, як без лішняй шпілчасці прызнаюцца мастакі, з’быццэ ўдалося. У некаторых пакоях налічвалася да 14 слаёў перафарбовак, кожны з якіх захоўваў памяць аб пэўнай эпосе ў гісторыі сядзібы. Пра асобныя з тых пластоў сёння нагадваюць зандажы — участкі сцен, якія адрозніваюцца ад астатняга роспісу памяшкання і паказваюць фрагменты ранейшага аздаблення. Для рэстаўратараў было важным дамагчыся падабенства з арыгінальным выглядам пакояў — але, разам з тым, даць наведвальніку разумець, якія дэталі інтэр’ераў адноўленыя гіпатэтычна.

У асобных пакоях “вярнуць” арыгінальны выгляд роспісаў было немагчыма: бракавала крыніц. Таму яны аднаўляліся паводле аналагаў. Каманда мастакоў-рэстаўратараў сабрала альбом з выявамі інтэр’ераў іншых

Інтэр’еры сядзібнага дома і дакументацыя па іх аздабленні.

падобных помнікаў спадчыны XVIII — XIX стагоддзяў, на якія можна было арыентавацца.

Але там, дзе магчыма, імкнуліся захаваць арыгінальныя рашэнні і дэталі. Напрыклад, адной з асаблівасцяў XIX стагоддзя было ўжыванне ў інтэр’еры дэкаратыўнага жывапісу і фальшывых відарысаў — да такой ступені, што ў сядзібным доме нават дзверы з дубу ці лістоўніцы былі зашпательваныя і пасля распісаныя пад дуб. Такімі іх можна пабачыць тут і сёння.

МІФЫ І АРТЭФАКТЫ

Рэстаўратары імкнуліся ўлічваць і міфы, непарыўна звязаныя з лошыцкай сядзібай. Так, у адным з пакояў здаўна паказваюць месца, дзе нібыта было акно — тое самае, праз якое, як сцвярджае паданне, жонка аднаго з уладальнікаў Лошыцы, Ядвіга Любанская, у дзявоцтве Кяневіч, уцякла да ракі і ўтапілася. Пасля гэтага, паводле падання, удавец Яўстафій Любанскі загадаў заклаці акно цэглай.

Але зрабіўшы зандаж у адпаведным месцы, рэстаўратары высветлілі, што фальшывае акно насамрэч там было задуманае адпачатку — гэта адна з характэрных рысаў інтэр’ераў XIX стагоддзя. Таксама ўдалося адшукаць успаміны брата Ядвігі, дзе сцвярджаецца, што лошыцкая пані загінула ў выніку няшчаснага выпадку: яна аступілася, пераходзячы праз раку, і ўдарылася галавою аб камень. Легенды могуць руйнавацца — але задача рэстаўратараў і ў тым, каб захаваць памяць аб іх.

Пры аднаўленні сядзібы таксама паўставала пытанне, як быць з ашалелымі печкамі. Адна з іх захавалася ў добрым стане з XIX стагоддзя — яна цяпер выклікае найбольшыя пытанні ў экскурсантаў, бо выглядае дзіўна для старонняга вока: уся ў палосах, яе паверхня мае ў розных месцах розны колер. Рэч у тым, што рэстаўратары вырашылі пакінуць на кафілі зандажы, якія паказваюць усе слаі і дазваляюць уявіць, як гэтая печ выглядала раней.

Печку, складзеную ўжо ў савецкі час, рэстаўратары вырашылі не чапаць, але дамагліся аднаўлення аўтэнтчнага выгляду інтэр’ера, усталяваўшы ў куце перад ёю шкляны экран з абрысамі старадаўняга каміна — акурат на тым месцы, дзе былі знойдзеныя яго парэшкі. Зноў жа, на такі крок пайшлі з той

Нотр-Дам, убачаны з Лошыцы

Рэстаўратары імкнуліся ўлічваць міфы, звязаныя з лошыцкай сядзібай.

Сцяпан Стурэйка і Ігар Кныш з дакументацыяй па аздабленні інтэр’ераў лошыцкага сядзібнага дома.

Адна з печак захавалася ў добрым стане з XIX стагоддзя.

прычыны, што рэканструкцыя выгляду гэтага каміна — чыста гіпатэтычная. Яшчэ адзін камін захаваўся, яго перапапачатковы выгляд удалося аднавіць дзякуючы таму, што шанцавала знайсці аналагічны — прычым ажно ў Самары.

УСЁ ДА ЛЕПШАГА

Пазнаёміўшыся з канкрэтным прыкладам паспяховай рэстаўрацыі, абшыроўшы ўсе пакоі сядзібнага дома і пабачыўшы плён працы

чарговы раз задумашца над шляхамі і метадамі рэстаўрацыі:

— Справа ў тым, што рэстаўрацыйная тэорыя і развіццё канцэпцый захавання спадчыны вельмі моцна залежыць ад выклікаў, з якімі мы сутыкаемся. Чым большы выклік, тым большая дыскусія вакол яго і тым большы ён вынік. Калі б не было знішчэння Варшавы ў 1944-м, сёння ў нас не было б такога выдатнага аб’екта рэстаўрацыі, магчыма — не было б нават Венецыянскай хартыі па пытаннях захавання і рэстаўрацыі помнікаў, якая, у пэўнай ступені, была вынікам гэтага аднаўлення. Калі б не было будаўніцтва Асуанскай пласціны з пераносам старажытнаеіпецкіх храмаў у Абу-Сімбеле і паводак у Венецыі, напэўна, мы б не мелі канцэпцыі сусветнай спадчыны ў сённяшнім яе выглядзе. Таму выпадак з Нотр-Дамам — таксама выклік усім нам, бо гэта аб’ект сусветнай спадчыны.

Праваслаўны святар айцец Аляксандр (Балоннікаў) быў запрошаны на сустрэчу як настаўель Барысалебскай (Каложскай) царквы ў Гродна, рэстаўрацыя якой да апошняга супернічала з лошыцкай сядзібай за званне найлепшай у конкурсе “Спадчына ў дзеянні”. Ён растаўёў, што хаця праект аднаўлення Каложы афіцыйна называецца капітальным рамонтам, фактычна гэта ўсё-такі рэстаўрацыя. Святар адзначаў, што Каложы ўдалося захаваць не толькі свой выгляд, але і прызначэнне — збудаваная як храм, яна застаецца месцам малітвы і сёння.

МИРАЖЫ І ЗАНДАЖЫ

Сцяпан Стурэйка прапанаваў удзельнікам дыскусіі

працягу дзесяці гадоў. Новую канцэпцыю гэтага помніка Ігар Раханскі акрэсліў як “парк з жывапіснай руінай”.

Архітэктар лічыць, што галоўным крытэрыем якасці праведзеных у замку работ будзе ўвага да яго звычайных жыхароў Гальшан — калі па сцэжках прызмаккавага парка пачнуць гуляць машы з дзіцячымі каляскамі. Ігар Раханскі прапанаваў прысутным адмыслюючам дакладна фармуляваць свае мэты ў рэстаўрацыі — на што мастак-рэстаўратар Ганна Выгонная, удзельніца каманды рэстаўрацыі ў Лошыцы, прыгадала нефармальны дэвіз майстэрні “Басталія”: “Міражы і зандажы”. Ідэя такой рэстаўрацыі палягае ў імкненні спалучыць аўтэнтчныя элементы з уяўнымі, але блізкімі да рэальнасці вобразамі.

Ігар Кныш звярнуў увагу на іншую праблему — нечаканую, але разумелую. Паводле яго слоў, рэстаўрацыя помніка можа спазнаць дзве бяды: калі няма грошай на аднаўленне, і калі іх зашмат — прычым часта другая бяда нашмат горшая. Прыкладам, вялікія грошы, сабраныя на рэстаўрацыю Нотр-Дамы, могуць прывесці да не зусім адэкватных рашэнняў. Але ў Лошыцы, вядома, праблема іншая. Выступоўца выказаў шкадаванне, што не ўсе задумкі ўдалося рэалізаваць: магчыма было пайсці далей і зрабіць больш у кірунку тых самых “міражоў і зандажоў”, каб сувязь і адметныя рысы арыгінальных дэталей і адноўленых інтэр’ераў была заўважна яшчэ больш яскрава.

ШКОЛА НА БАЗЕ ПОМНИКА

Рэстаўратар выказаў думку, што няблага было б на базе такога помніка, як лошыцкая сядзіба, стварыць пастаянную школу рэстаўрацыі. Пагатоў, у працэсе аднаўлення інтэр’ераў такая школа тут фактычна і была створаная: на прыкладзе гэтага аб’екта было абаронена каля дзесяці дыпломных работ.

Яшчэ адзін сябра “Басталі” Ігар Шыкула распавёў пра сваю працу выкладчыка Нясвіжскага дзяржаўнага каледжа. Разам з вучнямі ён аформіў інтэр’ер творчай майстэрні, дзе праходзіць заняткі. Такім чынам, была рэалізаваная ідэя стварэння школы на базе помніка: каледж знаходзіцца ў будынку былога кляштарна-бенедыктынак XVII стагоддзя.

Напрыканцы дыскусіі Ігар Кныш паведамаў, што з супрацоўнікамі музея “Лошыцкая сядзіба” ўжо абмярарудзілі тэрма праект стварэння ў экспазіцыі пэўнага раздзелу, які паказваў бы акурат гісторыю рэстаўрацыі будынка. Хто ведае — магчыма, некалі тут паўстане і сапраўдны школа рэстаўратараў, дзе на прыкладзе папярэднікаў будуць навучацца новыя маладыя майстры.

Інтэр’еры перадаюць атмасферу сядзібнага дома канца XIX стагоддзя.

На маю думку

А што тым часам у Беларусі? Асацыяцыі з Купаллем — масавай свядо-масці, бадай, прыкладна наступныя: вогнішча, вадаём, вянкi, песня “Купалінка”. І бышам бы ўсё гэта ёсць і ў лакальных праявах традыцыйнай культуры, але д’ябла, як заўжды, хаваецца ў дэталі. Па-першае, дата святкавання: найчасцей — ноч з 6 на 7 ліпеня, “праваслаўнае Купалле”. Мала хто святкуе “па сонцы” ў дваццатых чыслах чэрвеня. Па-другое, вогнішча, якое складаецца з чаго заўгодна (часта са старых

Чарота ў Першым тэатры беларускай драмы (зараз Купалаўскі тэатр). А іншых купальскіх песень, акрамя той “Купалінкі”, шараговы беларус мо і не прыгадае.

Што можна параіць работнікам культуры, якія арганізуюць святкаванне Купалля “на месцах”? Пацікавіцца ў старажылаў, як свята прарадзіла даўней, да арганізацыі клубаў, адразу пасля вайны. Паспрабаваць абыграць гэтыя звесткі ў сцэнарый сучаснага мерапрыемства. Калі засталіся выканаўцы, якія ведаюць мясцовыя купальскія песні — запра-

Прайм-тайм для старажылаў

Чаго больш у сучасных святкаваннях Купалля — традыцый ці забаўляльнага элемента? Што рабіць, каб першы аспект пераважаў?

Алена ЛЯШКЕВІЧ, супрацоўніца Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі:

Пад рознымі назвамі свята, прымеркаванае да дня летняга сонцастаяння, вядома ўсім еўрапейскім і шмат якім нееўрапейскім наро-

дама. У Беларусі яго завецца Купалле. Гэта пераломная кропка года, калі “сонца паварочваецца на зіму”, светлавы дзень пачынае скарачацца, а ноч — прыбываць. У царкоўным календары гэта раство святога Яна (24 чэрвеня ў католікаў) ці Гаана Хрысціцеля (7 ліпеня ў праваслаўных). Шмат у якіх народаў назва свята ўтворана ад мясцовага імя гэтага святога, напрыклад, Ёнінес у нашых суседзях-літоўцаў. Хутчэй за ўсё, царкоўнага паходжання і назва “Купалле” (“Купайло” ва ўкраінцаў, “Іван Купала” ў рускіх) — народная інтэрпрэтацыя эпiтэты “Хрысціцель” (грэцкі адпаведнік даслоўна перакладаецца як “той, хто купае, пагружае ў ваду”). У народаў германскай моўнай групы захаваліся назвы са значэннем “сярэдзіна лета”: Midsummer (англічане), Mittsommerfest (немцы), Midsommar (шведы). Латышы завуць свята Ligo — ад прыпева купальскіх песень, у сваю чаргу ўтворанага з дзеяслова са значэннем “танчыць вакол вогнішча”. У Латвіі 23 і 24 чэрвеня — афіцыйныя выходныя дні. У Літве і Швецыі — толькі 23-га. У нашых суседзях балтыйскага рэгіёну людзі выезджаюць святкаваць Купалле з сям’яй і сябрамі на прыроду. Атрымліваецца такі ледзь ці не дзяржаўны пікнік з нацыянальнымі традыцыямі, агульнымі для ўсёй краіны, не без каранёў у традыцыйнай культуры.

аўтамабільных колаў) і паліваюць бензінам. Бышам бы ў традыцыйным рэчышчы — пазбаўленне ад старых непатрэбных рэчаў. Проста раней гэта былі прадметы з натуральных матэрыялаў (тыя ж колы, толькі драўляныя, стагнаныя лапці, зяманыя самаробныя прадметы побыту, зношанае адзенне), а цяпер — вось так... Але ёсць у гэтых “штучных” вогнішчах нешта ненатуральнае. Па-трэцяе, вянкi. Традыцыя іх пляці з палівавых кветак, а насілі пераважна дзіўчаты шлюбнага ўзросту ці жанчыны, якія першы год замужам (паверх хусткі). А цяпер... Саламяныя “кароны”, “гнізды” з пластыкавых кветак — на ўсіх, ад дашкольніц да бабуль. Па-чацвёртае, песні. Шырока вядомая “Купалінка” — гэта народныя словы, пакладзеныя на музыку Уладзімірам Тэраўскім. Упершыню твор прагучаў у 1921-м годзе як фрагмент музычнага суправаджэння спектакля “На Купалле” Міхася

Фота Алены ЛЯШКЕВІЧ

Дзяжурны па нумары

Чаму мы не скорым Венецыю

Зайшоўшы ў бар на выспе Ліда выпіць кавы, і з цікаўнасцю стаў разглядаць, як мне здалася, інсталіяцыю: плазмавы тэлевізар, аточаны багетнай рамкай — бы твор жывапісу. Трансляваў ён футбольны матч, прычым жаночы — што таксама выглядала невыпадковым: гандарны дыскурс не губляе сваёй актуальнасці.

І ў такім месцы, як Венецыя падчас біенале, вельмі цяжка паверыць, што тэлевізар у рамцы можа быць проста тэлевізарам — а не якімсьці творам сучаснага мастацтва. Хаця ненаўмыснае спалучэнне багету і футбола падалося мне куды цікавейшым, чым многія творы тытулаваныя.

Ілья СВІРЫН

У біенальныя месяцы сучаснае мастацтва распаўсюджваецца па Венецыі бы той спрут, захопліваючы старыя касцёлы (іх колькасць тут на душу насельніцтва проста зашкальвае), рэспектабельныя палацы, а таксама змрочныя складскія закуткі (бары і крамы чамусьці засталіся неахопленымі). У які бок ты б ні пайшоў па вузкіх вулачках, абавязкова набрыдзеш або на чыйсьці нацыянальны павільён, або на адзін з соцеў іншых праектаў — паралельных, перпендыкулярных ці тых, якія “проста выпадаюць” апынуліся ў Венецыі менавіта ў час біенале.

Здаецца, у Венецыю ў гэты час мкнучы усю! Горад пераўтвараецца ў своеасаблівы кірмаш пыхі для мастакоў, куратару і інстытуцый з розных куткоў свету. Перавытвораецца даецца ў знакі, і церпяць ад яе многія. Выставы сучаснага мастацтва становяцца добрай магчымасцю схавацца ад сквару і тлуму: там ціха і амаль бязлюдна.

Для турыстаў гэта, разумею, толькі добра: ёсць магчымасць не толькі “прамацаць парадзігму” мастацкай думкі, але і задарма патрапіць у тыя інтэр’еры, куды звычайна староннік не пускаюць. Для Венецыі таксама добра — мноства не надта запатрабаваных у будні архітэктурных помнікаў хаця б на час біенале атрымліваюць новую функцыю і фінансаванае ўлічэнне.

А вось для сучаснага мастацтва гэта, як падаецца, не надта спрыяльна. Горад, які — цалкам і ў дэталі — сам па сабе з’яўляецца вышталёным творам мастацтва, задае настолькі моцны візуальны і сэнсавы кантэкст, што на яго тле многія экзэрсісы глядзяцца зусім не выйгрышна. Як на маю думку, для “арт-Мекі” куды лепей пасуе нейтральны антураж — скажам, як у айчынным Жлобіне. Але многія са мною, вядома, не пагодзяцца.

Уласна, усё гэта я напісаў выключна для таго, каб можна было зразумець, у якую вірлівую куламесу трапляе ў Венецыі айчыны павільён — які, дарэчы, выглядаў на агульным тле вельмі годна. Можна адзначыць і густоўна сфармаваную экспазіцыйную прастору, і сэнсавую насычанасць, і ўзровень вобразных абагульненняў. Відавочна, што для Канстанціна Селіханова гэты маленькі праект стаў вынікам доўгага шляху — як уласна мастацкага, так і мысленчага.

Але чакаць, што які-кольвек айчыны праект будзе здатны “скарыць Венецыю”, як пра гэта любяць пісаць журналісты, было б дужа наіўна. Быць убачаным і ўспрынятым тысячамі гледачоў — мэта дасяжная. Паспрыяць усталяванню новых міжнародных кантактаў — таксама. А вось здзейсніць праарыў... З такім намерам у Венецыю прыязджаюць цэлыя натоўпы ахвотных, не шкадуючы для гэтага грошай на арэнду вялізных палацаў.

Адсюль немінуча ўзнікае пытанне: дык ці трэба тады наогул удзельнічаць у біенале? Вядома, трэба. Вельмі дзіўна, калі ў вялізным спісе краін (спрад і ёсць нават тыя, якія не адразу знойдзеш на глобусе) наша будзе адсутнічаць. Гэта моцна паспрыяе росту комплексу непаўнавартаснасці.

А вось “згубіцца” ў той прэстай пльыні, стаць яе часткай, на іншых паглядзець ды сябе паказаць... Такая магчымасць, наадварот, самаацэнку нашым творцам падыме. Хай і трохі, не да завоблачнай вышыні — што, зрэшты, для іх было б нават шкодна.

Беларускі дзяржаўны ансамбль “Песняры” павіншаваў свайго былога дырэктара і мастацкага кіраўніка Вячаслава ШАРАПАВА з нядаўнім 60-годдзем не проста ўласцівымі для такой падзеі святочнымі словамі, але і вельмі арыгінальна — падарыўшы яму самалёт. Музыканты калектыву падчас чарговых гастролі зняліся ў аэрапорце, дзе і “прэзентавалі” паветранае судна нядаўняму калегу. Сам жа артыст, будучы капітанам музычнага карабля, называў сваю дзейнасць на гэтай пасадзе... Зрэшты, пра гэта і многае іншае чытайце ніжэй.

Алег КЛІМАЎ / Фота аўтара

Адсея лоцмана Шарапава

У чым заключалася, калі хочаш, мая місія ў “Песнярах”? Аб’яднаць у адно цэлае іх мінулае, сучаснасць і будучыню. За што ў мяне стрэлы і ляцелі. І ад тых, хто жыве толькі мінулым ансамблем.

— Не адбыўся — па загаданай вышэй прычыне. Хлопцам трэба было выконваць план — матыяцца па краіне з канцэртамі. А з Мулявіным я пазнаёміўся ў 1996-м годзе, калі прывозіў яму свае песні на рэпетыцыйную базу “Песняроў” у Севастопальскім парку. На мяне гняўлівае ўражанне зрабіла іх студыя, наогул памяшканне. Усё неяк брудна было, захламлена. Памятаю, што “залаты” дыск “мелодыеўскі” стаяў недзе паміж сметніцай і вэнікам. Можна, так было зроблена дэманстрацыя: маўляў, узнагароды для нас нявызначаны? Або ўсё гэта было прыкметай таго, што атмасфера ў ансамблі напалывалася?

— А якую атмасферу ты заспеў у калектыве на стыху стагоддзяў?

— Нядрэнную, як ні дзіўна — памятаючы пра тое, што яшчэ крывавіла рана пасля канфлікту. Толькі-толькі ўтварылася “Беларускія песняры”, якія адным сваім існаваннем не давалі забыць аб свары. Але да “Песняроў” як да творчага калектыву зноў узрасла цікавасць і з боку слухачоў, і з боку медыя. Ансамбль стаў больш актыўна з’яўляцца ў тэлепраграмах, з’яўляцца на вялікіх пляцоўках. Мулявін жа ў той час хутчэй за ўсё спрабаваў для сябе расставіць чарговыя кропкі над “і”, — што рабіць далей, куды рухацца ансамблем, якія людзі яму патрэбны. Было відаць, які цяжка яму даводзіцца — пры пастаянна выскокім ціску. І наогул складвалася ўражанне, што яму ўсё надакучыла, а твар пры

гэтым захоўваць трэба. Але музыку і “Песняроў” ён быў усё роўна не кінуў — гэта было яго дзецішча, лёс, крыж.

Я, дарэчы, так канкрэтнай прапановы ад Мулявіна ўвайсці ў ансамбль і не атрымаў. Пры мне ён наогул з прэтэндэнтамі на трапленне ў яго вёў размовы як бы адцягнуты: больш прыглядаўся, прамаўляў. Патрошку ўваходзячы ў “Песняры”, я з тэлебачаннем спачатку не парываў. Гэта была пастаянная праца, стабільны заробак, а часы тады ў краіне — у фінансавым плане — былі няпростымі, у тым ліку і для ансамбля. Звольніўся толькі ў 2002-м, калі Мулявін ляжаў у Маскве — тады ўжо трэба было з канцамі сыходзіць у “Песняры”.

— Пасля аварыі Мулявіна, яго доўгай рабілігашы закралася думка, што ўсё — канец ансамблю?

— Не думалася пра гэта. Было вельмі шкада Уладзіміра Георгіевіча... Чаму гэта яму, за што? Прычым у той момант, калі нешта зноў стала атрымлівацца! А ўва мне тады і прачнулася пачуццё адказнасці за ансамбль. І вось гэтымі сваімі светлымі эмоцыямі хацелася падзяліцца з Мулявіным, падбадзёрываць яго, запэўніць, што ўсё абдыдзеца, даць зразумець, што ў ансамблі ўсё нармальна і справа яго жыве, і не знікне яна. Мы сталі вазіць яму ў Маскву новыя песні, бачылі, як настрой яго мяняецца, ён больш усміхаецца, пошкі рукі стаў моцным, цёлым... Здавалася, што вось-вось ён устане. І стаяў жа ўжо трохі! І тут — бах... А “Песняры” тады былі вельмі згуртаваныя — і самі па сабе, і вакол Мулявіна.

— Не памылюся, калі скажу, што “Песняры” былі тваімі кумірамі?

— Вядома! Акрамя ўсёй іх фантастычнай музыкі, мяне прыцягвала і тое, што музыканты ансамбля былі нібы хлопцамі з нашага двара. Здавалася б, вунь яны дзе — далёка, у тэлевізры. Але не — калі ты іх бачыў, узнікала пачуццё, што яны свае ў дошку!

— У якасці слухача ты падзяляў для сябе творчасць ансамбля на апрапоўкі народных песень, эстраду, буйныя формы? Нешта менш падабалася, нешта больш?

— Менш стала падабацца тое, у які бок стаў рухацца ансамбль з сярэдзіны 1980-х гадоў. Усё гэтыя спробы зрабіць яго больш рокавым, эксперыментным з электронавым гучаннем. Я думаю, што “Песнярам” трэба было “закансервавацца” ў годзе гэтак 1980-м, калі яны дасягнулі свайго піку. І пасля не тое каб рухацца па плыні, а працягваць працаваць у тым жа рэчышчы. Менавіта працаваць, а не плыць — алгучней рэзінуць. Якога ідэальнага стану яны тады дасягнулі, як у іх усё гучала, якая шырачэзная музычная палітра была! Мне здаецца, што сыход у той час з калектыву Барткевіча, калі ў ансамблі

ўтварыўся адчуваальны пралом, і стаў правдзнікам будучых буряў — і творчых, і чалавечых.

— Акрамя Мулявіна, хто, на твой погляд, аказаў істотны ўплыў на музыку “Песняроў”?

— Уладзімір Ткачэнка і Ігар Палівода. У тым, як шырокаю стаў гучаць ансамбль у канцы 1970-х гадоў, іх заслуга велізарная — калі наогул не вызначальная.

— У “Песнярах” ты быў...

— ...вельмі непрыкметным, сарамлівым чалавекам, які крытычна ставіўся да сваёй знешнасці і голасу. А, напрыклад, Місевич быў гэтак пастушком з жалеікаю. Дайнэка — паніч блакітнай крыві, у добрым сэнсе. Кашапараву — пастаральна, народны тып. Гэта такімі іх Мулявін зліяў.

— Я іншае меў на ўвазе. Ты граў на клавійных, пісаў аранжыроўкі, музыку і тэксты (асабіста для мяне як мінімум дзве твае песні — “Ля замкавай гары” і “Ой, княжна” — абсалютна хіты, як быццам з “залатых” часоў “Песняроў”). Пасля смерці Мулявіна стаў мастацкім кіраўніком ансамбля, крыху пазней — і яго дырэктарам. У чым яшчэ твае функцыі заключаліся?

— Напэўна, з нейкага часу я стаў лоцманам, які стараўся выбраць правільны фарватэр, правесці карабель пад назвай “Песняры” без падаждання праз рыфы ў бурным моры. У тым палягала мая асноўная праца. Але пры гэтым я павінен быў яшчэ і заставацца музыкантам ансамбля.

— Пасля смерці Мулявіна яго дырэктарам спачатку быў прызначаны вакаліст Валерыі Скаржонак.

— На жаль, выпрабаванні паўнамоцтвамі ён не вытрымаў.

— У добрых стасунках застаўся з ім?

— З таго часу, як ён сышоў з “Песняроў” у 2012-м годзе, мы з ім не маем зносінаў... Хоць ён мне часам сніцца! І ўсё паміж намі добра!

— “Песняры” для Вячаслава Шарапава — гэта...

— Яны, у адноўленне ад сённяшніх шматлікіх поп-зорак, ніколі не гулялі на людскіх жарснях, не прывалівалі “жаўцізнай”, а заўсёды чапалі сваім мастацтвам струны чалавечай душы. Хтосьці скажа, што час тады быў іншым: паспрабавалі б “Песняры” нешта такое “выкінуць”. Так, іншы. Ну дык і вы паспрабуйце спяваць аб вечных каштоўнасцях так, як гэта рабілі “Песняры”! Не спрабуюць — бо не ўмеюць, бо не атрымаецца...

А што мне далі “Песняры”? Той самы размаіты досвед, якога халіпа б яшчэ на тры жыцці. “Песняры” для мяне — гэта і самы горкі горыч, і найвышэйшая радасць. Увесь спектр пачуццяў я атрымаў, там працуючы.

— Мабіль, канкрэтна табе крытычных стрэл даставалася менш, чым наогул цяперашняму БДА “Песняры”, якія ты ўзначальваў больш за дзесяць гадоў. Верагодна, з-за таго, што ў нейкі момант ты застаўся апошнім удзельнікам гэтага ансамбля, які працаваў у ім пры Уладзіміры Мулявіне...

— У чым заключалася, калі хочаш, мая місія ў “Песнярах”? Аб’яднаць у адно цэлае іх мінулае, сучаснасць і будучыню. За што ў мяне стрэлы і ляцелі. І ад тых, хто жыве толькі мінулым ансамблем. І ад тых, хто па-ранейшаму не верыць у яго заўтрашні дзень. Я выдатна разумеў і разумею гэтых людзей: як так, што, фігуральна кажучы, крэсла Мулявіна заняў нейкі Шарапаў? Але я, бы той сувязіст на фронце, уздыўшы ў зубы кабелі, цягнуў яго з мінулага ў будучыню, атрымліваючы за гэта кулі. І мала звяртаў на іх увагу. Галоўным для мяне быў глядач, для якога мы і працягвалі існаванне “Песняроў”.

— Сочыш за тым, што цяпер адбываецца з ім?

— Спецыяльна не. Але бачу, што хлопцы выступаюць, робяць новыя запісы, усё ў іх, па-мойму, ідзе нядрэнна. Яны маюць поўнае права на ўласнае бачанне таго, што павінна далей адбывацца з ансамблем. Я ніякім чынам не ўмешваю ў гэты працэс. Шчыра кажучы, у мяне сёння шмат іншых інтарэсаў — тая ж праца радыёвядоўцаў, якая ўжо трохі займае іх усё тое, што звязала з “Песнярамі”. Таму, у прыватнасці, я і напісаў цяперашняму кіраўніку ансамбля Раману Козырава “вызваліць” мяне ад усіх меркаванняў, спадарожных юбілею “Песняроў”. Ёсць шмат годных людзей, якія некалі гралі ў іх і будучы дарэчна глядзецца на сцэне падчас такіх канцэртаў. Так, напэўна, дарэчным там быў бы і я. Але... Не!

— Сышоўшы ў 2016-м з “Песняроў”, ты назваў мяне тры задачы, якія ставіў перад сабой, кіруючы ансамблем: абарона яго бронды; захаванне “песняроўскіх” традыцый і пераемнасць; рух у бок моладзевай аўдыторыі. Першыя два пункты былі выкананы, а трэці?

— Так, у ансамбль перыядычна ўліваюцца зусім маладыя хлопцы, у якіх самыя сучасныя музычныя густы.

Але асноўны бенефіцыяр “Песняроў” — гэта, вядома ж, людзі пенсійнага веку. І так, відаць, будзе заўсёды. Прычым вось якая штука: будучы мяняцца пакаленні, маладыя, якія не слухалі ансамбль, будучы старэць — і ўжо тады “прыходзіць” да музыкі ансамбля!

— Штосьці яшчэ не ўдалося зрабіць у “Песнярах”?

— Я алкажу, але толькі прашу зразумець мяне правільна. Не атрымалася наладзіць “Песнярам” тое значэнне, якога яны насамерэч вартыя. Знакавыя калектывы — тыя ж “Песняры”, той жа ўнікальны хор Дрынеўскага або Купалаўскага тэатра — усё так жа не з’яўляюцца часткай творчай эліты, якая ў нас, агулам, і не сфарміравалася. Былі і ёсць асобы, якія мелі і маюць шалкам заслужаныя імі прывілеі. Але да калектываў гэта не адносіцца. Іх артысты трасуцца ў аўтобусах, раз’язджаючы з гастролімі па краіне. Яны ў абавязковым парадку павінны выконваць план, атрымліваючы пры гэтым не надта вялікія зарплаты. Замест таго, каб задумваць і ўвабляць шлоўэры, якія назаўсёды застануцца ў культурынай скарбніцы краіны, а то і страпянуць увесь свет, гэтыя людзі вымушаны шукаць дадатковую працу.

Мне ж думаецца, што такія калектывы, якія сапраўды з’яўляюцца часткай нацыянальнага гонару, здабыткам краіны, не павінны ведаць, што такое фінансавая нішчымыя. Яны павінны тварыць, маючы нармальныя дастатак. Інакш мы можам страціць нацыянальнае мастацтва вышэйшай пробы — няма каму будзе ім займацца, бо ўсе артысты сядуць будаваць або ганьдзяцца. Іншая справа, што павінен быць албор, шэнз. Але, мяркую, піль — шэсць калектываў яго пройдзе. Вядома, і патрабаванні да іх павінны быць высокія.

— У “Песняры” ты прышоў...

— ...у канцы XX стагоддзя.

— ...з тэлебачання, дзе працаваў гукарэжысёрам. І ў ансамбль бралі ім жа?

— І аранжыроўшчыкам новых песень. Да мяне некалькі зварнуліся Барткевіч і Валдзім Касенка, з якімі я сярбаваў, з просьбай зрабіць пару рэчаў. Зрабіў, і так паволі мой раман з “Песнярамі” звязваўся. У 2000-м нават быў амаль гатовы цэлы альбом, які так

Псіхатып паспяховага навукоўца

“ТРАЦА ў экспедыцыі — НЕ ПАСТАВІЦЬ МІКРАФОН”

— Тамара Барысаўна, вы “экспедтар” з вялікім стажам. Распавядзіце, як пачыналіся вашы паездкі “ў поле”.

— Мая першая экспедыцыя была ў 1970-м годзе ў вёску Цясты Верхнядзвінскага раёна. Я працавала на радыё і таму мела магчымасць карыстацца бабінным магнітафонам “Рэпарціёр-5”. Ён цяжкі, але на той час гэта быў сапраўдны прагрэс! Асабліва ў параўнанні з іншымі — тымі аграмаднымі валізамі, якія мне таксама давялося б цягнуць з сабою, калі б я не мела дасягу да тэхнікі радыё. Плёнкі ў вольным продажы не было, і мы бралі тую, якая ўжо пабыла на ўжытку для запісу радыёпраграм — уся на злёпках. Пасля таго, як праграма выходзіла ў эфір, некаторыя стужкі ішлі ў фонд, а некаторыя выкідаліся. Восемі мы і карысталіся потым у экспедыцыях. Праз нямату плёнку першыя галы запісвалі толькі энціпты (два кулеты песні), а астатнія словы — у шыхтат. Калі з’явіўся “Рэпарціёр-6” і касеты, то ўрэшце атрымалі магчымасць і песні цапкам пісаць, і гутаркі.

— У вас велізарны экспедыцыйны архіў. Дзе ён захоўваецца?

— Запісы першых экспедыцый — у Акадэміі музыкі. Матэрыялы з 1981 года, калі я пачала працаваць у Акадэміі навук, — часткова там, а часткова таксама ў Акадэміі музыкі. Арыгіналы (касеты, бабіны) я захоўваю дома, а электронныя копіі дублюючыя ў архіў установы, якая іх лічыць. На цяперашні момант лічбаваныя матэрыялы толькі да 1990-га года.

— Ці так ужо неабходна навукоўцу праводзіць шмат часу ў “палы”?

— Я лічу, экспедыцыі — гэта вельмі важны складнік навуковай працы. Менавіта там увесь час адкрываецца нешта новае — тое, на чым потым грунтуюцца і ўважаюцца высновы. Але тут важна разумець: праца ў экспедыцыі — не проста паставіць мікрафон і пісаць усё агулам, без разбору. Трэба падрыхтавацца, каб за яе мага меншы час атрымаць каштоўнай інфармацыі як мага больш. Гэта прыходзіць з досведам — і з веданнем традыцый у іх разнастайнасці.

— Ці ёсць, на вашу думку, нейкі псіхатып паспяховага навукоўца?

— Даследчыкі бываюць розныя: інтраверты і экстраверты, індывідуалісты і ка-

24 чэрвеня споўнілася 75 гадоў этнамузыкалогу Тамары ВАРФАЛАМЕЕВАЙ. Сёлета яна адзначыла і 55 гадоў навуковай дзейнасці. У інтэрв’ю “К” навукоўца распавяла пра свае палявыя даследаванні лакальных музычных культур Беларусі і падзялілася развагамі пра сувязь навукі і адукацыі.

Т. Варфаламеева з гуртом в. Маргуны Астравецкага раёна падчас фальклорнай экспедыцыі ў Гродзенскую вобласць 2002 г. Фота А. Боганевай

лектывісты, “рацыяналы” і летуценнікі... У залежнасці ад характару, яны папросту па-рознаму палыходзяць да сваёй справы. Да таго ж, істотную ролю адыгрывае пол навукоўца. Жанчынам у нас, канешне, складаней, бо шмат іх часу сыходзіць на побыт, выхаванне дзяцей. Таму такі атрымліваецца, што сапраўдных вышынёў у навуцы часта дасягаюць тыя жанчыны, у якіх сям’і і дзяцей няма. Але агулам мужчыны і жанчыны аднолькава здатныя да навукі — у іх проста няроўныя магчымасці, каб ліч займацца. І ўсё ж галоўнае тут — талент.

— Вы займаліся рознай тэматыкай. А якія свае работы лічыце галоўнымі?

— Галоўная сфера маёй дзейнасці — гэта даследаванне песеннага фальклору абрадаў жыццёвага цыклу: радзін, вяселля і пахавання. Календаром я займалася мала і толькі некаторымі яго аспектамі. Мелас календарных абрадаў у нас даследаваны лепш, чым сямейных. Запісваючы песні, я, канешне, вывучала і этнаграфічную частку — уласна сямейныя абрады.

— Ці лёгка прасочваюцца сувязі паміж абрадавымі песнямі сямейнага і календарнага цыклаў? Ці дастаткова яны даследаваны?

— Гэта вельмі складаная

тэма — пэўна, для доктарскай дысертацыі. Можна ўзяць нейкую вёску і даследаваць у гэтым ракурсе мясцовую традыцыю. Але каб атрымаць поўную карціну, канешне, неабходна вывучаць і календарную, і сямейную абрадавую усёй Беларусі. Уявіце сабе, колькі на гэта патрэбна часу! Прычым абапірацца толькі на ўжо апублікаваныя матэрыялы недастаткова. Патрэбны меркаванні саміх носьбітаў, а для гэтага — кантакты з жывымі людзьмі. Калі займацца параўнальным даследаваннем і выходзіць на шырокія абагульненні, высылкаў аднаго спецыяліста можа аказацца недастаткова.

“ЭТНАГРАФІЧНЫЯ РЭГІЁНЫ — ГЭТА НЕ ФІКЦЫЯ”

— Вы аб’ехалі ўсю Беларусь двойчы. На вашу думку, ці адпавядае прынятая сёння класіфікацыя гісторыка-этнаграфічных рэгіёнаў Беларусі Віктара Цітова рэальнаму музычнаму ландшафту нашай краіны?

— Віктар Сцяпанавіч вывучаў розныя аспекты традыцыйнай культуры беларусаў па дасяжных яму друкаваных крыніцах — так бы мовіць, буйнымі мазкамі. Калі этнамузыкалагі бяруць толькі му-

Падчас трэнінга ЮНЕСКА “Умацаванне нацыянальнага патэнцыялу па захаванні нематэрыяльнай культурнай спадчыны”. 2008 г. Фота М. Козенкі.

Шасцітомная серыя “Традыцыйная мастацкая культура беларусаў”. 2001–2013. 2013 г. Фота М. Козенкі.

з чны аспект і даследуюць яго вельмі глыбока, то атрымліваецца трохі іншая карціна — вярхоўе Дзвіны і Дняпра (у Цітова яны адносяцца да Паазер’я) — гэта адзіная з Падняпроўем стыльвая зона. Дасюль, напрыклад, па тыпавых напевах вяселля дакладна вызначаецца мяжа расселення полацкіх і смаленскіх крывічоў. У дробязях можна бясконца ўдасканальваць класіфікацыю, скоўваць і ўдакладняць пераходныя зоны, але агулам Цітоў мае рацыю — за выключэннем хіба Усходняй Вішэбчыны.

— Ці можна казаць пра асобны гісторыка-этнаграфічны рэгіён Цэнтральная Беларусь у музычным плане? Або гэта толькі зона кантактаў і

рэнтцыі, уплываў з Усходу, Захаду, Поўначы і Поўдня. Вакол Мінска існавалі вёскі, дзе мы з Зінаідай Якаўлеўнай Мажэйка ў 1979 годзе запісалі тыя мелодыі, якіх у іншых рэгіёнах няма. Цяпер ужо, мабыць, праз пашырэнне сталіцы, такога матэрыялу не знойдзецц. Адпаведна, пэўныя свае асаблівасці этнамузычны ландшафт Цэнтральнай Беларусі мае. Але калі картаграфаваш дакладна, то гэта будзе, відаць, папросту адна з лакальных традыцый.

— Наколькі яны могуць адкарктаваць наша ўзурленне пра буйныя рэгіёны?

— Канешне, калі маляваць буйнымі мазкамі, разумееш, што гісторыка-этнаграфічныя рэгіёны Беларусі — гэта не фікцыя. Але

калі пачынаеш вывучаць іх глыбей, яны рассыпаюцца на лакальныя традыцыі, якія адна ў адну пераходзяць. І атрымліваецца, што няма ні цэнтры, ні перыферыі, ні ядзер. Калі мы пачнем з паўночнага Усходу і прыйдзем на паўднёвы Запад, то ўбачым там нешта амаль супрацьлеглае першаму пункту шляху. Прыкладам, спявачкі з Гарадоцкага раёна Віцебскай вобласці і Жабінкаўскага Брэсцкай проста не “разумеюць” адны адных, бо музычныя “мовы” іх абсалютна розныя.

“ПАТРЭБНА “ПРЫШЧЭПКА” КУЛЬТУРЫ”

— Як, на вашу думку, павінна быць наладжана супраца паміж навучальнымі ўстановамі, якія рыхтуюць работнікаў культуры, і ўстановамі культуры на месцы?

— Патрабаванні культуры “на месцах” і падрыхтоўка кадрў часта не супадаюць. Найбольш глыбіннае засваенне спеўных традыцый албываецца на кафедры этналогіі і фальклору БДУ-КіМ, дзе ёсць спецыялізацыя “этнафоназнаўства”. Але, па-першае, ён выпускнікоў на ўсю краіну катастрафічна не хапае, а па-другое — выпускнікі вымушаны прыставаць да патрабаванняў той установы культуры, куды яны накіроўваюцца пасля заканчэння ўніверсітэта. І далёка не заўсёды акцэнт там робіцца на захаванні, падтрымку і папулярызаванні менавіта мясцовага аўтэнтычнага фальклору. Не сакрэт, што рэгіянальнай культуры, як правіла, адводзіцца роля абслугоўвання насельніцтва.

— А ці могуць быць захавальнікамі традыцый гарадскія моладзевыя суполкі кітталу Студэнцкага этнаграфічнага таварыства?

— Можна сказаць, што на змену аўтэнтычнаму фальклору ўжо прыйшлі другасныя формы. Традыцыйная культура ў горадзе — другасная ў любым выпалку. Але нават калі другаснымі формамі кіруе свядомы спецыяліст, гэта таксама можа быць вельмі добра. Беларусам патрэбна спецыфічная “прышчэпка” сваёй традыцыйнай культуры. Напрыклад, на тым узроўні, як у краінах Балтыі з іх святым песні.

— Пытанне толькі ў тым, якую стратэгію тут абраць...

— Каб традыцыя трывала ўваходзіла ў жыццё дзяцей і моладзі, патрэбныя доўга-тэрміновыя праграмы. Тады малоды чалавек паступова наблізіцца да ўзроўню носьбіта аўтэнтычнай культуры. Носьбітам ён, магчыма, не стане, але падыйдзе вельмі блізка, і гэта даць яму ўсёдакладнае прыжосці і каштоўнасці нематэрыяльнай спадчыны.

Алена ЛЯШКЕВІЧ,
супрацоўніца Цэнтра даследаванняў Беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі

Аўтобус да гаючай

У дзень, калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, 22 чэрвеня, Літаратурны музей Пётруся Броўкі — філіял Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры — зладзіў традыцыйны ўжо праект-падарожжа пад назвай “1.1.1”, прысвечаны тром беларускім творцам са званнем “народны” — Пётруся Броўку, Васілю Быкаву і Рыгору Барадулліну. Усе яны — родам з Ушацкага раёна. Натуральна, “К” не магла не далучыцца да паездкі музейшчыкаў па знакавых для кожнага беларуса мясцінах.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ /
Фота аўтара

і знаходзіцца ўпадабаная Пётрусям Броўкам крыннічка.

СУСТРАКАЕ ДЗЯДЗЬКА РЫГОР

Па прыездзе ва Ушачы, пра сферу культуры якой “К” пісала ўжо неаднойчы, мы завіталі ў дом, дзе жыў Рыгор Барадуллін. Не ведаю, як каму, а мне часам здавалася, што хутка да гэтых выйдзе сам дзядзька Рыгор, як яго ласкава называюць музейшчыкі, стане пад знакаміты башкоўскі вяз — дрэва, пасаджанае паэтам яшчэ ў дзяцінстве разам з татам, — ды запрасіць паларожных у хату, каб папіць вады ці чаю з доўтай дарогі.

На жаль, сэрца народнага

цу асабіста па шматлікіх сумесных інтэр’ю. А пакуль чыталіся вершы ды спяваліся беларускія народныя песні (накітават жартоўнай “Пасьлала мяне маці на белую гліну, а ж ёй прынесла малую дзяціну”), я завітаў у хату дзядзькі Рыгора.

У РЭЖЫМЕ НОН-СТОП

“Трэба дома бываць часцей, трэба дома бываць не госцем”... Не варта і казаць, што гэтыя радкі Рыгора Барадулліна мне ўспаміналіся падчас вандрожкі неаднойчы. І сапраўды, у Год малой радзімы, амаль у той дзень, калі адзначалася і 95-годдзе Васіля Быкава, самы час быў здзейсніць паломніцтва да тых вытокаў, адкуль пайшлі народныя пісьменнікі Беларусі.

Належны настрой, які дазваляў глыбей спазніцца іх лёс і творчасць, быў створаны супрацоўнікамі Літаратурнага музея Пётруся Броўкі яшчэ ў двухпавярховым аўтобусе, у якім ехала мінская дэлегацыя. Усю дарогу да Ушачаў і падчас пераезду паміж населенымі пунктамі раёна, у рэжыме нон-стоп у выкананні саміх жа вандрожнікаў гучалі вершы Рыгора Барадулліна і Пётруся Броўкі, а таксама дзе шчымыя, а дзе і бязлітасна-шчырыя радкі з апошняй прыжыццёвай кнігі Васіля Быкава “Доўгая дарога дадому”.

Першы прыпынак наш аўтобус зрабіў каля невялікай, але знакавай крынніцы, якую хто-нішто з беларускіх літаратараў у свой час нават называў “броўкавай”.

— З успамінаў пра Пётруся Броўку вядома, што па лепельскай дарозе на родную Ушачыну, каля крынніцы непадалёк ад рэчкі Эса, на працягу ўсяго жыцця заўсёды спыняўся сам народны паэт, — адзначыла загадчыца Літаратурнага музея Пётруся Броўкі Наталія Мізон. — Гэтую ж добрую традыцыю класік перадаў іншым вядомым беларускім паэтам і пісьменнікам, якія ездзілі тым самым шляхам дадому, — Геннадзіо Бурайкін, Васілю Быкаву, Рыгору Барадулліну... Пагадзіцеся, гэта проста выдатная магчымасць наталіцца жывой вайой з “крынніцы паэтаў”, таму не спыніцца тут мы проста не маглі.

Па словах суразмоўцы, сёння з мясцовымі ўладамі прапрацоўвацца пытанне пра тое, каб адзначыць гэтую крынніцу памятным знакам. Стоды плануюць прывезці вядомы валун, на якім так і напішучь: “Крынніца паэтаў”. Так што, магчыма, у самым хуткім часе яшчэ адна шкідкаста — так бы мовіць, турыстычна-паэтычная, — з’явіцца на карце Лепельскага раёна, дзе

На здымках:
1 — Выступ Алены Пашковіч на ганку дома Рыгора Барадулліна, а таксама інтэр’еры хаты паэта ды ягоная магіла побач з матчынай ва Ушачах.

паэта перастала біцца яшчэ пяць гадоў таму. І цяпер у доме, дзе жыў знакаміты пісьменнік, наведвальнікаў сустракаюць толькі рэчы, якімі карыстаўся Рыгор Барадуллін, ягоныя кнігі ды стол, за якім, відаць, напісалася не адна сонца паэтычных радкоў.

Дарэчы, дом гэты сёння з’яўляецца ўласнасцю ўдавы паэта Валіянціны Міхайлаўны, і толькі з яе дазволу вандрожнікі могуць наведаць тое месца, дзе кожная рэч памятае пра сьліннага ўраджэнца багатай та на таленты ўшацкай зямлі.

— Разам з тым, заўсёды можам разлічваць на іх спрыянне і дапамогу: для арганізаваных груп дзверы дома Рыгора Барадулліна заўжды адчыненыя.

І быў здзіўлены яе звычайным, бышчам высковым, інтэр’ерам, маленькімі пакойчыкамі на другім паверсе, куды кожны ахвотны ўздымаўся па стромкіх драбінах, а таксама тым, што сьліпны паэт зачытваўся Джэймсам Хэлі Чэйзам, Дэшылам Хэметам і іншымі аўтарамі дэтэктыўнага жанру. Дэтэктывы я, дарэчы, таксама люблю, таму пасля ўбачанага ў хаце паэта некая нанова адчуў і яго самога. Больш блізка, больш знаёма, больш жыва...

Да слова, на кніжнай паліцы знайшоўся нават размоўнік — на беларускай, нямецкай, англійскай, іспанскай, французскай, італьянскай і рускай мовах. Што яшчэ раз нагадала, які ўважлівы быў паэт да Слова ва ўсіх яго прыявах. Не верыце — дык алжрыце ягоны выдатны дзялекты зборнік “Вушацкі кнігазбор”, дзе літаральна на кожнай старонцы можна спатольць смагу па жывым, вобразным, багатым народ-

ным слове. Скажам, па-вушацку, згодна з Барадулліным, “швэд” — гэта шашаль, “кукулка” — зизоля, “калядоўка” — Каляды, а “яджсур” — гэта маленькая рыбка ёрш...

У згаданай мною кнізе сабрана амаль усё, пачынаючы ад традыцыйных “вушацкіх” імёнаў да падрабязнага апісання страў мясцовай кухні, святкавання народных і рэлігійных свят і гэтак далей. А яшчэ — адметныя фразаслагічныя і фальклорныя (замовы, песні, прыпеўкі) тэксты ды больш за 70 старонак прыкладаў вуснага маўлення мясцовых жыхароў. Так што ўнёсак паэта ў мовазнаўчальна-дыялектную скарбонку беларускай мовы — бяспрэчны і непаўторны.

было праехаць на габарытным турыстычным аўтобусе, а ўказальнікаў і білборда проста не было.

Усё змянілася дзякуючы неабякавым людзям. У першую чаргу — мясцовым уладам ды старшыні Кубліцкага сельскага савета Марыі Ярмош.

— Мы, можна сказаць, талкай сабралі грошы на гэты білборд, — кажа руплівая жанчына — колішняя настаўніца беларускай мовы і літаратуры ды дырэктар школы ў Кублічах. — Дапамаглі спонсары, мясцовыя гаспадаркі і, канешне, жыхары Бычкоў ды навакольных паселішчаў. Само ўсталяванне білборда каштавала больш за тры тысячы рублёў. Натуральна, у сель-

юбілею нашага земляка, якая адбылася ў Бычках 19 чэрвеня — канцэртную праграму з элементамі тэатралізацыі “На сцяжыніцы жыцця”.

СВЯТА ДЛЯ БЫКАВА. І НЕ ТОЛЬКІ

Згаданы мною Літаратурны тэатральны быў сапраўды насычаны падзеямі. Прычым яго разнастайныя імпрэзы адбыліся не толькі ў Бычках, але і ва Ушачах ды і па ўсім раёне. Распачаўся ён на Кубліччыне, на роднай для Васіля Быкава зямлі, дзе невялікая сельская бібліятэка носіць імя пісьменніка.

Сельская “кніжніца”, дарэчы, падрыхтавала ў гонар юбілею адмысловую выста-

савета такіх грошай проста не было. Ды і ўказальнікі таксама былі зроблены за кошт спонсарскага фінансавання.

Але на гэтым добрыя справы землякоў па ўшанаванні памяці Васіля Быкава не скончыліся. І летась, і сёлета ішло актыўнае добраўтаральна-каванне тых мясцін, дзе коліш нарадзіўся і жыў знакаміты пісьменнік: выразаліся старыя або падразаіліся маладыя дрэвы, кустоўе, касілася трава. Усё гэта рабілі мясцовыя жыхары, прычым, на добраахвотных пачатках.

— Я лічу, што ў гэтай пачэснай і талкавоўскай працы вельмі вялікая заслуга Марыі Ярмош, — адзначыла ў гутарцы з “К” намеснік старшыні Ушацкага райвыканкома Алена Пашковіч. — Дзякуючы яе высілкам, мы змаглі зладзіць усё заплававанае мерапрыемства на малой радзіме Васіля Быкава і правесці іх на добрым арганізацыйным узроўні. У тым ліку — і ключавую падзею Літаратурнага тыдня, прымеркаванана да

ва, а побач з установай падчас святковых дзён размяшчалі экспазіцыю, якую зрабіў Ушацкі музей народнай славы імя Уладзіміра Лабанка. На ёй, як расказала мне загадчыца ўстановы Наталія Бугай, можна было пабачыць зшымы з сямейнага архіва пісьменніка, яго фантавыя лісты, узнагароды, а таксама графічныя работы: як вядома, Васіль Быкаў меў не толькі літаратурныя, але і мастацкія здольнасці.

— У нашых планах добраўпарадкаваць крыннічку, што месціцца тут непадалёк, і да якой заўсёды хадзіў па вядомым Васілю Быкаву, — распавяла падчас экскурсіі Наталія Бугай. — Але ж пакуль што усё ўпіраецца ў брак неабходных фінансаў.

Таксама ў рамках Літаратурнага тыдня на Ушаччыне на пляцоўцы каля Кубліцкага СДК адбыўся раённы конкурс вакальных калектываў “Спявай, душа!”, трансправіліся відэаролікі і мультымедыяныя слайды пра жыццёвы і творчы

Многае са слоўніка паэт узяў ад сваёй маці — Акуліны Андрэўны, якая, па словах самога Рыгора Барадулліна, “была самым вялікім філалагам, ва ўсіх разе для мяне”. Любоўю да маці пісьменнік пранёс праз усё жыццё, і быў пахаваны побач з ёй, на мясцовых могілках, куды таксама завітала наша дэлегацыя.

ТАЛАКОЎ ДЛЯ ЗЕМЛЯКА

Дарога ад Ушачаў да Бычкоў — прыемная, асфальтаваная. Да таго ж, з указальнікамі да музея і нават вільзіным білбордам “Васіль Быкаў — гонар зямлі ўшацкай” непадалёк, у суседнім Селішчы. Карацей кажучы, цікаўны чалавек, які захоча завітаць на малую радзіму суветна вядомага пісьменніка, даедзе сюды без асаблівых перашкод.

Акцэнтую на гэтым увагу таму, што так было не заўсёды. Скажам, яшчэ ў 2010 годзе, калі я прывязджаў сюды з сябрамі, да Бычкоў цяжка

Крыніцы

шлях Васіля Быкава, працавала літаратурная гасцёўна ды праходзілі іншыя акцыі.

— У рамках падрыхтоўкі да юбілею Васіля Быкава за кошт сродкаў раённага бюджэту мы паставілі тут, у Бычках, новую музейную агароджу, — кажа Алена Пашковіч. — Як бачыце, гэта акуртны драўляны штакетнік, яго мы зрабілі з такім разлікам, каб ён упісаўся ў агульны аўтэнтычны матыў сядзібы ў цэлым.

Але і гэта яшчэ не ўсё. Літаральна перад нашым прыездом у Бычках быў таксама ўсталяваны вялізны валун з памятнай дошкай “На гэтым месцы стаяла хата, у якой нарадзіўся народны пісьменнік Беларусі Васіль Быкаў”. Сённяшняя сядзіба, як вядома, была ўзноўленая па ўзоры

жанага сітуацыя з выкананнем плана платных паслуг паўстае не тут, а ў саміх Ушачах — наш Ушачкі музей народнай славы імя Уладзіміра Лабанка (куды білеты каштуюць столькі ж) цяпер на рамонце, таму, натуральна, у нас скарацілася колькасць наведвальнікаў. Вырашаем праблему праз павелічэнне колькасці мабільных выстаў, вязаных экскурсій, але ж, зразумела, вельмі чакаем завяршэння рамонтных работ ва ўстанове.

ПЛАНЫ І ГРОШЫ

У кіраўніцтва Ушачкага райвыканкама ёсць і больш маштабныя задумкі па далейшым увекавечанні памяці славных майстроў беларускага слова.

майстроў беларускага Слова гучалі і праслаўлялі родны край. І, натуральна, прыягвалі сюды як беларусаў, так і замежных турыстаў. Бо што ні кажы, а фігуры ўсіх пералічаных народных твораў знаквалі не толькі для нас, але і для ўсяго літаратурнага свету.

Раённая сфера культуры ў гэтым плане не застаецца ўбаку. Па словах той жа Алены Пашковіч, бібліятэкары Ушачкага раёна здаўна шчыруюць над увекавечаннем памяці знакамітых людзей свайго краю. Прычым часам гэта албываецца і за кошт уласных сродкаў. Так, сёлета ў сакавіку на 90-годдзе Еўдакіі Лось у вёсцы Старына быў усталяваны памятник інфармацыйны стэнд з партрэтамі, біяграфі-

11

памылюся, калі скажу, што ўшачкі бібліятэкары за слугоўваюць не толькі гэтай падзякі, а і шматразовага згадвання на старонках рэспубліканскага друку.

СУП АД ПЕТРУСЯ ЦІ АД СЫСА?

Апошнім, але самым важным для супрацоўнікаў Літаратурнага музея Петруся Броўкі пунктам падарожжа

з 1925 года. У новай хаце, па сваіх памерах значна большай за аўтэнтычную, размешчана экспазіцыя, што складаецца з дзвюх частак — мемарыяльнай і літаратурнай. Там сабраны рэчы, якія адлюстроўваюць сялянскі побыт — у тым ліку, натуральна, і сям’і Броўкі — пачатку XX стагоддзя, а таксама шматлікія копіі рукапісаў, выданні, унікальныя фотаздымкі, этнаграфічныя матэрыялы і мемарыяльныя рэчы паэта, датчыны яго жыцця ў вёсцы і ранняя перыяда творчасці.

Натуральна, гасцей у Пуцілкавічы завітвае не так ужо і шмат, асабліва ў зімовы перыяд. І гэта зноў усё тая ж праблема літаратурных музеяў, пра якую я ўжо згадваў у Бычках. Іншая справа, што Хата-музей Петруся Броўкі з’яўляецца не філіялам раённай установы, а рэспубліканскай — Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры. Таму фінансаванне ўстановы ў Пуцілкавічах адбываецца без асаблівых перашкод за кошт бюджэтных сродкаў.

— Летам справы ідуць добра, літаральна кожны дзень сюды прыязджае турыстычны аўтобус, — кажа Міхаіл Сяс. — Напрыклад, пару дзён таму ў мяне была экскурсія з Ушачаў, сёння вы прыехалі, а заўтра едзе вялікая турыстычная дэлегацыя з Мінска, якая менавіта ад Пуцілкавічаў пачне свой шлях па ўсім Ушачкім раёне.

Побач з домам — вялізная стэла, што ўсталявана на месцы хаты, дзе жыла маці Петруся Броўкі Алена Сцяпанавіч. Яна загінула ў 1943 годзе ў нацысцкім Асвенцім, ахвяраваўшы сябе за 14-гадовую зямлячку Ніну Волах, якую ў той страшны дзень павінны былі весці на спаленне ў печ.

— Жанчына, якая стаяла побач, адштурхнула мяне і заняла маё месца, — перадавала словы Ніны Волах паліцараспаводу пра гэтак званую Наталлі Мізон. — Маўляў, табе яшчэ рана паміраць, а я ўжо сваё пажыла. Пазней у барак жанчына ўжо не вярнулася, а Ніна Волах толькі праз шмат гадоў пасля ваіны даведалася, што яе выратавала маці Петруся Броўкі.

Супрацоўнікі Літаратурнага музея прывезлі ў Пуцілкавічы новую выставу — фотаздымкі Броўкі і Быкава, сяброўства якіх зарадзілася толькі ў апошняй галы жыцця паэта. А для гасцей тут яшчэ і з’явіліся святочную вячэрю, якую падрыхтаваў гаспадар музея Міхаіл Сяс. Суп па-

ўшачку, бульба ў мундзірах, бярозавы квас з журавінамі ды ўшачкі хлеб — што яшчэ трэба, каб адчуць, як жыў ды харчаваўся ў дзіцінстве Петруся Броўкі? Выдатная музейная традыцыя, за ўдзел у якой любіць заезджы турыст з лёгкасцю аддасць не адну “капейчыну” ў бюджэт установы.

Па словах Наталлі Мізон, літаратурнае падарожжа “1.1.1.” ладзіцца ўжо ў чацвёрты раз і заўсёды выклікае цікавасць у мінчан і гасцей беларускай сталіцы. Мяркуюцца, што гэты праект будзе доўжыцца і надалей — балазе, ахвотныя самандраваць па родных мясцінах Васіля Быкава, Рыгора Барадулліна і Петруся Броўкі знаходзяцца штогод.

— Галоўная наша мэта — пашырыць кола тых людзей, якія будуць ведаць пра славу літаратурныя мясціны Ушачкага краю, пра тое, што ў Пуцілкавічах існуе хата-музей Петруся Броўкі, — кажа Наталлі Мізон. — І, натуральна, гэтым чынам мы рэкламуем дзейнасць свайго музея, спрымаем таму, што пра Петруся Броўку ды іншых твораў Ушаччыны даведваюцца ўсё больш і больш людзей. Таму гэты праект абавязкова будзе працягвацца кожнае лета, у бліжэйшую суботу да 25 чэрвеня — дня нараджэння Петруся Броўкі.

Што ж, як па мне, дык рэалізаваны праект — цалкам варты свайго працягу. Бо, мяркую, нават тым людзям, якія з’яўляюцца літаратурамі, літаратуразнаўцамі ды музейшчыкамі, было цікава завітаць у гэты дзень на Ушаччыну і даведацца пра тых цікавых факты аб народных пісьменніках, якія не заўсёды лёгка адшукаць нават у спецыялізаванай літаратуры. Што ж тады казаць пра студэнтаў ці людзей, знаёмых з беларускай літаратурай толькі па школьнай праграме? Ды і план платных паслуг літаратурных музеяў, пра якія я ўжо згадваў, таксама без рэкламы і без адпаведнай раскруткі ды згалі музейны цікавосткаў у СМІ, на радыё і тэлебачанні, проста так не выканаш. Таму жыццёвае праекта “1.1.1.” для мяне не мае ніякіх сумненняў. Хай так будзе і надалей, а космас малой Бяшчэўшчыны трох народных пісьменнікаў Беларусі жыць усе вандроўныя, бы тая гаючая крыніца на лепельскай трасе...

7

8

старой, а ў яе экспазіцыі прадстаўлены прадметы хатняга ўжытку сям’і Быкавых, а таксама дакументы, фотаздымкі, аўтабіяграфічныя матэрыялы ды шматлікія літаратурныя выданні пісьменніка.

Адкрыў сядзібу для гасцей плямнік Быкава Мікалай Харак, які працуе наглядачам музея, пераняўшы гэта пасаду яшчэ ад свайой маці — Антаніны Быкавай. Так што розных цікавостак у Бычках пра жыццё пісьменніка можна наслахацца не толькі ад музейшчыкаў, але нават і ад родзічаў Васіля Уладзіміравіча.

Натуральна, музей Быкава ў Бычках, як і многія літаратурныя музеі, размешчаныя даўка ад раённых цэнтраў, не можа пахваліцца тым, што сюды штодня едуць дзясяткі турыстычных аўтобусаў. Разам з тым, план платных паслуг ва ўстанове ніхто не адмяняў.

— Уваходны білет сюды каштуе для школьнікаў 20 капеек, а для шараговага наведвальніка — 40 капеек, — кажа Наталлі Бугай. — Але напру-

9

10

7 Экскурсія ў Хаце-музей Петруся Броўкі.

8 Плямнік Васіля Быкава Мікалай Харак з суспаўгай Таццянай.

10 Валун на месцы, дзе стаяла старая хата В. Быкава.

9 Шыльда на сядзібе-музеі ў Бычках.

11 Гаючая вада з “броўкавай” крыніцы.

— Можна, зарана пра гэта казаць, але маем планы зрабіць ва Ушачах “Алею знакамітых зямлякоў”, — распавяла “К” Алена Пашковіч. — На гэтай алеі будуць размешчаны скульптурныя выявы Васіля Быкава, Рыгора Барадулліна, Петруся Броўкі ды іншых твораў. Праўда, казаць пра канкрэтны час рэалізацыі пракуль што не буду. Разам з тым, адзначу, што сёння мы працуем над зборам сродкаў пад гэтыя мэты ад арганізацый-спонсараў ды зацікаўленых асоб.

Як бачна, на Ушаччыне ўспамінаюць пра сваіх славуных паэтаў і пісьменнікаў не толькі падчас нейкіх юбілейных дат, але пастаянна дбаюць пра тое, каб імёны

нымі звесткамі і нават вершамі знакамітай паэтэсы. Паўстаў ён на ахвяраванні супрацоўнікаў Ушачкай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы.

А яшчэ раней тая ж бібліятэкары парупілася аб тым, каб падобны інфармацыйны стэнд з’явіўся ў вёсцы Глыбачы на магіле Фелікса Тапчускага. Гэта, так бы мовіць, пасільны ўнёсак супрацоўнікаў ЦБС у раённы праект “Мая радзіма — Ушаччына”, які ажыццяўляецца ўжо другі год запар і працягнецца нават у 2020 годзе.

Да слова, менавіта за гэты ўнёсак Ушачкага цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма была не так даўно ўзнагароджаная ганаровай граматай райвыканкама. Думаю, не

была вёска Пуцілкавічы, дзе нарадзіўся народны паэт Беларусі. Сёння тут поўняцца людскімі галасамі ўсяго пяць жывых хат. Але ж хата-музей Петруся Броўкі працуе спраўна: прымае гасцей і наведвальнікаў, арганізоўвае экскурсіі і выставы.

— Мемарыяльны музей у Пуцілкавічах быў заснаваны яшчэ ў 1980 годзе, — адзначае загадчык установы Міхаіл Сяс. — Пяць гадоў ішла праца па збор неабходных звестак для аднаўлення роднага дома паэта, які ў галы ваіны спалілі гітлераўцы. А сама хата-музей была адкрыта праз пяць гадоў — у ліпені 1985 года.

Дом быў адноўлены на месцы сядзібы сям’і Петруся Броўкі, якая жыла там яшчэ

Лета — гэта маленькае жыццё, як спявае адзін вядомы савецкі бард. І гэтае жыццё цяпер, у спякотныя ліпенскія дні, напоўненае самымі рознымі культурнымі падзеямі як раённага, так і абласнога маштабу. А каб у гэтым пераканацца, варта зазірнуць у тую вялікую пошту, якую атрымлівае наша газета літаральна з усіх куточкаў Беларусі.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

СМАК ЛЕТА І РАК-АРАКУЛ

Распачну з таго, што на мінулым тыдні, 28 — 30 чэрвеня, у **Бабруйску** прайшоў Міжнародны фестываль народнай творчасці “Вянок дружбы”, які, як вядома, даўно стаў візітнай карткай горада на Бярэзіне. Сёлета фестываль адбыўся ў сяброўскім карагодзе ўдзельнікаў з 15 краін свету. Як піша нам загадчыца арганізацыйна-метадычнага аддзела Палаца мастацтваў Бабруйска Наталія Чорная, на свяце таксама была зладжана і выстава-кірмаш “Горад майстроў”, у якой штогод удзельнічае значная колькасць майстроў і рамеснікаў.

А ў **Полішкім раёне**, увесці Азіна, днямі правялі буйное культурнае мерапрыемства з іншай тэматыкай. Свята “Звіні, хваля азёрная!” сабрала дзясяткі ўдзельнікаў і сотні гасцей з ўсяго раёна. Разынкай дзеі, як адзначае рэдактар Палацкага ЦРК Кацярына Паўловіч, можна было назваць камандні алайн (!) конкурс на прыгатаванні юшкі “Царская юшка — 2019”, у якім спаборнічалі чатыры зборныя каманды з розных куткоў Полішчыны. Пераможцаў конкурсу, натуральна, вызначыла народнае галасаванне.

Акрамя таго, падчас свята 15 чалавек удзельнічалі таксама і ў конкурсе на лоўлі ракаў “Stayfish-спрынт пазінску”. Удача пасміхнулася Аляксандру Байцову, які вылавіў з возера ажно дзесяць гэтых вусатых рачных істот. А хэдлайнерам свята быў прызначаны рак-аракул Задзьяк, які нават змог праказаць колькасць медалёў, якія заваяюць беларусы на II Еўрапейскіх гульнях. Спадзяюся, аракула пасля праказання не сталі есці, а адпусцілі яго ў возера — так бы мовіць, да наступных маштабных міжнародных спартыўных спаборніцтваў...

Тая ж Кацярына Паўловіч напісала нам пра яшчэ адно свята — “Завозераўская беразуха — 2019”, што прайшло ў **аграгарадку Завозер’е Полішскага раёна** ўжо ў чашвёрты раз. Тут адбыліся шматлікія конкурсы, у адным з якіх пад назвай “Дзівучына-краса — бярозавая каса” змагаліся 11 прыгажунь-бярозак з розных сельсаветаў. Дзівучы дэманстравалі сваю знаходлівасць,

“Кветкавая феерыя” на фоне ягадных дэсертаў

арыгінальныя вобразы ды яркую візіўку. Найлепшай была аб’яўлена самая статная “бярозка” з вёскі Багатырская — Ірына Крупеніч.

А ў **аграгарадку Гезгалы**, што ў **Дзятлаўскім раёне**, зусім нядаўна прайшоў тэматычнае свята ягд “Смак лета”. Дзея, як паведамляюць супрацоўнікі Дзятлаўскага ЦРКІНТ, ладзілася ў рамках раённага праекта “Добрых людзей славім — весела час бавім”. Тут можна было наведваць выставу работ дэкарацыйна-прыкладной творчасці і гандлёвыя кропкі, для самых маленькіх наведвальнікаў прапавала дзіцячая пляцоўка “Ягадны пятак” з батутам, аквагрымам і тату. Падчас святачнага канцэрта пад назвай “Ягадны дэсерт” са сцены гучалі песні, дэманстравалася моднае дэфіле юных мадэльляў у кашомак ягад, праходзілі разнастайныя конкурсы. Пазней праграму свята прадоўжылі “Ягадныя рэспецыклі” — выступленне артыстаў з Дзятлаўскага раёна.

ШЫКОЎНЫ КВЕТНІК І ДЗЕНЬ МОЛАДЗІ

Калі ў кагосьці ў пашане ягады, дык у іншых — кветкі. 29 чэрвеня ў **аграгарадку Кракоўка Ашмянскага раёна** было зладжана свята “Кветкавая феерыя”. Сцяжнічная пляцоўка мерапрыемства на вачах глядачоў ператварылася ў адзін вялікі кветнік, калі пышныя букеты кветак у гаршках і вазах, падараных вяскоўцамі, упрыгожылі сцэну. Сваё месца знайшлі і кампазіцыі з засушаных кветак, складзеныя кракоўскімі майстрыхамі.

— *Разнастайнасць фарбаў і адценняў прадэманстравалі і касцюмаваныя героі, якія прыйшлі на свята*, — адзначаюць супрацоўнікі аддзела метадычнай работы Ашмянскага ЦРК. — *Юныя жыхары аграгарадка, прыбраўшыся ў эстраваагнянныя касцюмы, не толькі паказвалі кветкі са сваіх хатніх садоў, але і падарылі глядачам букеты сваіх*

- На здымках:
1. На фэсце “Звіні, хваля азёрная” і спявалі, і танчылі.
 2. Ягадны мікс у аграгарадку Гезгалы.
 3. Ягады на лубы густ.
 4. “Песні сунічных бароў” у Лёзна.
 5. Падчас свята ў Завозер’е.

талентаў: *вальс кветак, карагоды, сучасныя кампазіцыі і мелодыі мюзыкл годаў.*

Прэзентацыя выставы фотаздымкаў “Кветкавы дварык”, дзе былі адлюстраваны лепшыя падворкі вяскоўцаў, парадны кветкаводства і складанні кветкавых кампазіцый, чаргавалася з конкурсамі па складанні букетаў і тэматычнай канцэртнай праграмай. У канцэртзе бралі ўдзел мясцовыя жыхары, народны ансамбль народнай песні “Крыніцы” Ашмянскага ЦРК, творчыя калектывы раёна і індывідуальныя выканаўцы.

Але ж гэта не ўсе лісты з Ашмяншчыны. Так, з мясцовага аддзела метадычнай работы нам паведамілі, што

маташыклах са згуртавання NO LIMITS, а таксама картэж аўтамабіляў з клуба аўтааматараў BMW. Не варта і казаць, што ўсе госьці прымаліся мясцовымі жыхарамі проста на “ўра”. А яшчэ падчас свята адбыўся эстрадны канцэрт, выступленне экстрым-тэатра “Берсерк” і пенная вечарына. Дзень моладзі прайшоў, дарэчы, і ў саміх **Ашмянках**. Па словах Алены Александровіч, на свяце можна было і падсілкавацца, і зрабіць вясылі анімаліс-

тычны акваграм, паўдзельнічаць у конкурсах і танцавальных батлах. “Вішанькай на торце” сталіся выступленне Сашы Нема ды вечаровае шоу вогненных шароў.

КРАЯЗНАЎСТВА І ПЕСНІ БАРОЎ

Не магу не згадаць у сённяшнім аглядзе і пра адну нядаўнюю значную падзею: на Віцебшчыне, у горадзе **Лёзна**, 29 чэрвеня прайшоў абласное свята-коркурс самадзейных паэтаў і кампазітараў “Песні сунічных бароў”. Як піша нам намеснік дырэктара Віцебскага АМЦНТ Андрэй Спручанка, падзея адбылася ўжо ў 12 раз.

— *У самім конкурсе самадзейных паэтаў і кампазітараў прынялі ўдзел не толькі прадстаўнікі з рэгіёнаў вобласці, а і Расіі, Украіны і Латвіі*, — паведамляе аўтар допісу. — *Па выніках конкурсу Гран-пры атрымаў Аляксей Агеў з Лёзна, у намінацыі “Найлепшы кампазітар” — выломані лаўрэата I ступені ўзааароджа-*

ны Вольга Хількевіч з Полацка і Сямён Крывякоў са Смаленска. Найлепшымі паэтамі на раённі журэ былі прызнаныя Аляксандр Матошка з Расоні і Юрый Міронкін з Рудні.

Праграма свята, дарэчы, была вельмі насычанай на мерапрыемствы. Так, адбыліся мійнг “Беларусь памятае!”, тэатралізаванае шэсце ўдзельнікаў і гасцей свята ды адкрыццё арт-аб’екта, прысвечанага мерапрыемству, а таксама акцыя “Чытаем разам апаваданне “Васількі”. Акрамя таго, прайшоў святачны канцэрт “Песні сунічных бароў збіраюць сяброў” з удзелам народнага фальклорнага ансамбля “Серпанок” з Украіны і ансамбля беларускай песні “Купалінка” з Латвіі, а яшчэ для гасцей мерапрыемства прапавала шмат розных пляцовак — літаратурная, музычная і іншыя.

І апошні ліст, на гэты раз з **Баранавіч**. Загадчыца аддзела бібліятэчнага маркетынгу і рэкламы ЦРБ імя Яна Чачота Баранавіцкай РЦБС Святлана Кропатава напісала нам пра раённы бібліятэчны піяр-праект “Бібліятэка — тэрыторыя для ўсіх”. У яго мжых адбываецца

збор інфармацыі па гісторыі вёсак, пасёлкаў і бібліятэк Баранавіцкага раёна, запісваюцца легенды і паданні населеных пунктаў.

— *Праца супрацоўнікаў нашых бібліятэк на зборы краязнаўчага матэрыялу праводзіцца значна, — піша Святлана Кропатава. — Але Год малой радзімы працягваецца, і, значыць, наша краязнаўчая дзейнасць на гэтым не заканчваецца.*

Сёлета бібліятэжары плануюць аддаць усе свае сілы пошуку літаратурных талентаў Баранавіцкай зямлі. Для гэтага мяркуецца праводзіць літаратурныя сустрэчы з талентамі зямлякамі, а напрыканцы года, на падставе сабранага матэрыялу, плануецца выдасць зборнік пад сімвалічнай назвай “І будзе слова зямлякоў гучаць над роднаю старонкай”. Што ж, будзем чакаць вынікаў гэтай пачоснай працы, і абавязкова паведамім пра іх на старонках газеты.

Мінскую групу Dee Tree называюць піянерам новага беларускага соўла. Першыя трэкі адрэзавы выклікалі ажыўленне ў стане меламаману — маўляў, такога ў нас яшчэ не было. Хоць стыль і не новы, але з імпэтам адгукнулася на яго і маладая публіка. Дэбютны альбом з назвай All is 111, што выйшаў гэтым летам, спрадзіў чаканні, а канцэрт-прэзентацыя ў культурным цэнтры “Корпус” прайшоў з аншлагам і зорнымі гасцямі: на сцэне былі знакамітыя джазавыя музыканты, Валерый Дайнэка і госпел-хор. Сам альбом выданы лэйблам Івана Дорна Masterskaya. Тое, што пачыналася з джэмаў для ўласнага задавальнення, ужо выйшла на прафесійнай рэйкі. Не толькі голас, але і душа соўл-групы — вакалістка Валерыя ДЭЛЕ. Яе тэмбр, стыль і харызма — ледзь не палова поспеху Dee Tree.

Надзея КУДРЭЙКА

— Гісторыя вашай групы пачалася з джэм-групіроўкі By Soulfam. Што гэта такое — джэм-групіроўка?

— Сутнасць гэтай з’явы ў тым, што пэўная колькасць людзей, якія мелі патрэбу ў самавыяўленні і вольным музычыванні, знайшлі такую магчымасць у адным канкрэтным месцы. Ля вытокаў стаў Дзяніс Бародзіч, які потым стаў першым гітарыстам Dee Tree. У 2016-м ён працаваў арт-дырэктарам у бары “У” і вырашыў запрашаць музыкаў іграць разам, джэмаваць. Але яго джэмы адрозніваліся ад звычайных усім джазавым, дзе ўдзельнікі звычайна ўжо ведаюць кампазіцыю, форму і проста па чарзе саліруюць са сваімі імпрывізацыямі. Дзяніс жа хацеў іншага — каб музыка нараджалася менавіта тут і зараз, каб яна была цалкам імпрывізацыйнай і атрымлівалася досыць меладыйнай, утульнай. Такім чынам, музыканты проста прыходзілі на гэтыя джэмы і ігралі разам для свайго задавальнення. У нейкі момант у By Soulfam склаўся ўжо практычна пастаянны склад: спевакі, духавкі, клавішнікі, гітарысты — агулам 11 чалавек. І мы выступалі нават на Mirum Music festival, на Freaky Summer Party. Карацей, узорноу By Soulfam дасягнула сур’ёзнага.

— У вас як у спявачкі была ўжо нейкая музычная гісторыя да By Soulfam і групы Dee Tree?

— Спеламі я займалася з самага ранняга ўзросту — у маёй гімназі было музычнае аддзяленне. Але вышэйшую адукацыю вырашыла атрымаць у галіне бізнес-адміністравання, бо не хацела быць прафесійнай артысткай: мне здавалася, што ўсе музыканты вельмі няшчасныя і заўсёды будзе грошай. Пакуль вучылася ў БДУ, паралельна атрымала адукацыю перакладчыка, пазспяхова працавала лагістам. І ўсё ж музыка ніколі не знікла, і ў мяне з’явілася група Dže mora?, у якой мы ігралі бразільскую ды ўвогуле лацінаамерыканскую музыку. Вельмі файны быў калектыв, назаўсёды застанецца ў маім сэрцы.

— Вы аматар менавіта лацінаамерыканскіх рытмаў? Я чула вашы боса-новы — вельмі стыльна атрымліваецца.

— У школе я ў асноўным слухала англамоўную поп-музыку кішталу Джасціна Цімберлэйка, The Black Eyed Pease... Проста пайшла займацца капаірай, а гэтае бразільскае бавое мастацтва ўключае ў сябе і танец, і музыку, і акрабавыку. У нейкі момант складалася музычная група, аказалася, што мне вельмі падабаецца такое спяваць. Кажуць, што атрымліваецца вельмі натуральна, здараецца, нават думаюць, што я маю бразільскія карані. Але не — мой бацька паходзіць з Эфіопіі.

— А потым вы далучыліся да By Soulfam...

— Так, аднойчы трапіла на джэм і засталася, бо была проста ў захваленні. А праз пэўны час Юра Зверэў — адзін з музыкантаў By Soulfam і зараз бубнач Dee Tree — сказаў: “А давайце не толькі імпрывізаваць, давайце фіксаваць нашу музыку, запісаць кампазіцыю, бо ў нас жа ўсё так крута атрымліваецца!” Так гісторыя Dee Tree і пачалася, а я тады легкадумна ўваляла, што будзе проста вясёлае жыццё, што ўсё так прыкольна! Карацей, у мяне быў настрой год with the flow — плывь па цячэнні: у мяне ёсць работа, я няблага зарабляю, а будзе яшчэ і група. І ўсё ж прыйшоў момант, калі я стала менавіта музыкантам, а не лагістам — звольнілася. Адрэзавы з’явіліся розныя цікавыя прапановы — то ў рэкламе зніцца, то яшчэ дзе, то вакал для кагосьці запісаць.

— Я думаю, вы разумеете, што маглі пабуаваць кар’еру і на сваёй знешнасці.

— Я ніколі не рабіла стаўкі на знешнасці і заўсёды рыхтавалася карыстацца менавіта інтэлектам. У школе была выдатніцай, шмат чаму вучылася. Нават не разлідала магчымасць стаць мадэлю.

— Дзея якой музыкі сабралася група Dee Tree?

— Мы хацелі іграць тое, што называем “музыкай бацькоў” — соўл, неасоўл, фанк, дыска. Усе гэтыя стылі некалькі разоў знаходзіліся, у тым ліку і ў часе. Былі такія выдатныя музыканты, як Джэймс Браун, Дзі Анджэла, Кёрніс Мэйфілд, Бары Уайт ды іншыя, якія рабілі не проста шыкоўна, але і вельмі прыемна на слых музыку. Гэтым мы натхніліся і хацелі, каб у нашых творах на першым месцы была музыка, каб яна была насычанай, выкітацыйнай, менавіта “му-

DEE TREE: “музыка бацькоў” і соўл XXI стагоддзя

зыканцай”. Каб у тэксце не было заната вялікай ролі, як прызываліся на нашай тэрыторыі. Бо ў еўрапейскай ці амерыканскай поп-музыцы змест песні можа быць зусім простым, словы мінімальнымі, аднак дзякуючы мелодыі, гукавай карціне, гармоніі, майстэрству выканаўцаў атрымліваюцца спрадзіны мастацкія творы і нават шэдэўры. Хача як аўтар тэкстаў я ўсё роўна выкладаюся па поўнай, не магу пазбавіцца звычайкі ўкладваць у словы многа сэнсу. Тым не менш, мы стараемся рабіць акцент на музыку.

— А ці шмат у Беларусі соўл-музыкі?

— Думаю, няшмат. Вось ёсць наша група, можа, яшчэ нехта. І гэта, канешне, творчасць ужо XXI стагоддзя, неасоўл з больш актуальным гучаннем. Затое я магу сказаць, хто бацькі музыкі соўл у Беларусі — гэта “Песняры”. Калі прыслухацца да аранжыровак, паслухаць жывыя выступленні — яны рэальна стваралі проста прарыўную

сказаў: “Зашмат унісону, давай зробім цікавей”. І ў адно імгненне напісаў новыя, багатыя і насычаныя партыі. Ён вакаліст найвышэйшага ўзроўню, б’вае вельмі прыемна з ім працаваць.

— А для іншага канцэртнага нумару вы цалы госпел-хор запрацілі...

— Гэтая кампазіцыя пра ішчаслівы Навыгоддзаво-даўно чакала свайго часу. Калі пісала яе, адрэзавы ўваляла сабе госпел-хор. Пачала гугліць, але высветлілася, што ў Мінску такога няма, і я ажно на некалькі галоў адклала ідэю. А потым у сацсетках нам паказалі, што з’явіўся госпел-хор, і галоўны ў ім Павел Шведз! Падрыхтаваць усё вакальнае партыі і для мяне, і для хору аказалася даволі складанай задачай, але ў выніку нумар атрымаўся вельмі ўдалы. Песня не ўвайшла ў наш дэбютны альбом, але мы збіраемся

“Бацькі музыкі соўл у Беларусі — гэта “Песняры”. Калі прыслухацца да аранжыровак, паслухаць жывыя выступленні — яны рэальна стваралі проста прарыўную па тым часе для Беларусі музыку.”

па тым часе для Беларусі музыку. Мы вельмі павяжаем “Песняроў” — і за работу з этнічным матэрыялам, што я асабіста вельмі цаню, і за іх фанк і соўл. Менавіта таму з вялікім трышчэннем запрасілі паўдзельнічаць у нашым канцэрце Валерыя Дайнэка. Аказалася, што неяк ён нават лайкаў нашы запісы ў сацсетках, пакаліў прыязныя каментарыі. Для сумеснага выканання мы абралі песню “Зачараваная” Ігара Лучанка і Генадзія Бураўкіна, бо гэта самы спрадзіны соўл. Наша версія, што прагучала на канцэрце, бліжэй да неасоўла. Я прымудала бэк-вакалі, але Валерыя на рэпетыцыі

абавязкова яе запісаць.

— Дэбютны альбом называецца All is 111, выйшаў ён на лэйбле Івана Дорна Masterskaya, што можна лічыць несумненным поспехам для дэбютантаў. Такім чынам, група Dee Tree стала трэцім беларускім праектам, з кім гэты ўкраінскі лэйбл супрацоўнічае. Што гучыць на пльгты?

— Як я казала, “музыкай бацькоў” мы натхніліся, але ў нас атрымаўся, канешне, ужо сучасны соўл з электроннымі барабанами, з актуальным гучаннем, бо мы ж не збіраліся рабіць рэтра. Гэта проста зборнік нашых работ, што адлюстравана ў назве пласцінкі — All is 111. Лічыць азнача-

юць тое, як на самым пачатку называюцца лобія трэкі, калі падпісваюцца выпадковым чынам, наборам нейкіх знакаў. Спачатку ёсць толькі грук, гармонія і працоўная назва. А ў выніку з’яўляецца песня. У прышчале, усё набылае нейкі сэнс толькі пасля таго, як ты напоўніш гэты сваёй працай, сваім натхненнем, эмоцыямі. Песні па рытмах даволі розныя, але дзякуючы мастэрынгу добра аб’ядналіся ў адзін альбом. Ён гучыць цэласна.

— Альбом цалкам на англійскай мове, а песні па-беларуску ў яго чамусьці не ўвайшлі.

— Думаю, у нас будзе і цалкам беларускі альбом, зараз ужо ёсць асобныя кампазіцыі. На рускай нешта зусім не пісала, а па-беларуску атрымліваюцца гранічна рамантычныя і своеасаблівыя творы. Я, па-першае, вельмі цаню і люблю нашу народную музыку. Беларускае спеўнае традыцыя менавіта проста ўнікальнай і неверагодна шікавай. Па-другое, падабаецца злучыць беларускую мову і з боса-новамі, і з іншымі стылямі. Будзем над гэтым працаваць.

— Калі вы пачыналі праект з канцэртнай музыкі соўл і з англійскай мовы, то, мабыць, разумеці, што баронеса за вельмі складаную і не надта модную ў сучасных варункх тэму, што з гэтым складана будзе выйсці з андэграунда і стаць папулярнай камандай.

— Мы не ў андэграундзе — мы лічым сябе першапраходцамі. У нас ёсць свая аўдыторыя, і яна імкліва пашыраецца. Да таго ж, не даводзіцца казаць пра тое, што наша музыка камусьці незразумелая. Наадварот, яна вельмі даступная — проста не самая звычайная для беларускага шырокага слухача, трохі дзіўная. І пакуль што нам няма на што скараціцца — альбом выйшаў на паважаным лэйбле, першыя сольныя канцэрты мы адтэрміноў па білетах, прычым білеты скончыліся — было больш за 500 чалавек. Зараз пачынаюцца канцэрты — бліжэйшыя ў Кіеве і Маскве, у Эстонію таксама плануем з’ездзіць.

У сучасным свеце многае вырашае менеджмент, як ты сябе працоўваеш у публічнай прасторы. Бо па вялікім рахунку тое, што ты напісаў, патрэбнае толькі табе. А калі хочаш, каб гэта слухалі іншыя людзі, трэба займацца маркетынгам. У Беларусі пакуль можна абыходзіцца малымі высылкамі ў гэтым сэнсе, а ва ўсім свеце проста немагчыма ўвайць нейкі поспех у музыку без грамаднага падыходу, будзе піяра, SMM і ўсяго такога. Наш бубнач Юра па сумяшчальніцтве і менеджар, і вялікі стратэж — плануе наперад усё крокі. Усё аказваецца не так проста, як мы разлічвалі, але мы набіраем вопыту. Masterskaya дапамагае з працоўваннем альбома, з арганізацыяй канцэртаў — у нас усё атрымаецца, проста трэба працаваць.

— Якія 70?! Вы што! 8 ліпеня 2019-га будзем адзначаць маё 150-годдзе! — жартуе ён. — Лічыце: 45 гадоў з дня хірагоніі (пасвячэння ў сан святара) і 35 гадоў служэння ў Беларусі. Цяпер складзіце гэта ў слупок, дадайце мой узрост — вось і атрымаецца раўнотка 150!

ПРАЛОГ. ПА СЛЯДАХ ВАЙНІЛОВІЧА

Каб зняць шчыры дакументальны фільм пра выдатную жанчыну, мне напачатку трэба яе выслухаць — здаралася, што й чатыры гадзіны запар. З мужчынамі прасцей: збілікае застолле, якое робіць іх “шчырайшымі”.

У дачыненні да фундатора Чырвонага касцёла Эдварда Вайніловіча гэты рэжысёрскі прыём не праваў: ён пакінуў наш свет яшчэ ў 1928-м...

Ксёндз Завальнюк, ужо апантаны новым праектам, працягнуў руку да белага бюста вусатага мужчыны шляхетнай знешнасці і пафасна прамовіў:

— Вось герой нашага фільма!

Ні ў яго, ні ў мяне талы, у 2006-м, не было прабачання, што фільм — не адзінага.

— Калі я прыняў гэтую святую, дык таксама нічога не ведаў пра яе фундатора, — прызнаецца святар. — Памятаю, у адным газетным інтэрв’ю выклаў усё, што раней чуў: нейкі Вайніловіч пабудоваў касцёл у памяць сваіх памерлых дзетак. Газета трапіла ў Раўскую школу, што непалалёк ад Савічаў — былой сядзібы Вайніловічаў — і настаўнікі напісалі мне: “Ксёндз, прыязджайце, мы вам расказваем”.

Вось і мы адной студзенскай раніцай 2006-га рушылі, як гаворыцца, “па слядах Вайніловіча”. Доўгай дарогай у цёплым легкавіку ксёндз не спяшаючыся расказаў пра сябе... Старонкі жыцця, лічу, вартыя мастацкага трохсерыйнага кіно.

СЕРЫЯ ПЕРШАЯ. ЛЯЛКА НА МАТАЦЫКЛЕ

У СССР усе хлопчыкі хацелі быць касманautaмі. Але юны Улад выбраў бадай самы дзіўны для свайго пакалення жыццёвы шлях — святарства.

Ва ўсёй краіне засталіся ўсёго дзве каталіцкія семінарыі: у Вільні (там рыхтавалі святароў толькі для Літвы) і ў Рызе. Туды і прыхаў з Украіны выпускнік дзесяцігодкі Уладзіслава. Але ў яго — ні прапіскі, ні ведання латышскай мовы.

Думаецца, гэта яго спыніла? Ды ні ў якім разе! Ён два гады “ўколвае” на будоўлях: у выніку — і прапіска, і мова. Паступіў, адвучыўся. Па заканчэнні семінарыі — прызначэнне ў Кішынёў.

А ў тых часы адзінай нагодай, калі ўлады дазвалялі людзям сабрацца на малітву, было пахаванне. Чуткі пра зусім незнаёмага нябожчыка імгненна разляталіся па невялікай Малдаві. На хатуры ў нейкую вёску з’язджаліся сотні католікаў, каб разам з ксяндзом “узнесці маліты” Усыяшыням.

Касцёл у Кішынёве даўно зачынены. Адзіны на ўсю рэспубліку стары ксёндз рэдкія імшы праводзіў у капліцы на армянскіх могілках пад пільным наглядом усюдыісных прадстаўнікоў “бядшага” владства. Але вось памёр і ён. Новага чакалі нібы Месію.

Малады Завальнюк у 1975-м прывёў у Кішынёў пробашчам па-

Неўтаймоўны ксёндз Завальнюк

Тры серыі жыцця пробашча Чырвонага касцёла

16 чэрвеня 2006 года на плошчы перад Чырвоным касцёлам адбылося ўрачыстае перазахаванне Эдварда Вайніловіча.

рафіі, якой не існавала. Напачатку адстойваў зачынены касцёл — безвынікова. Затым паспрабаваў узвесці храм на падмурках некалі існага — забаранілі. Потым з удзелам вернікаў пабудоваў невялікую капліцу ў мястэчку Рашкаў. У суседняй воінскай частцы набыў спісанні каларыферы, іх уладкавалі пад лавамі — і ў Малдаві з’явіўся першы храм з азяпленнем!

Здараліся і проста дэтэктыўныя сюжэты. Часам ён выяжджаў з Кішынёва ў каліццы матацыкла ў адным — адсочаным міліцыяй — напрамку, нездзе сярод поля кукурузы перасаджаўся ў сялянскі вазок-каруцу ці ў дабіты легкавік і, заатаўшыся на заднім сядзенні, рушыў зусім у іншым напрамку. А ў каліццы матацыкла далей капліца льяла — у самым простым сэнсе слова. І гэта яшчэ не ўсё! Часам каб збіць са следу “асаў сацэнія”, Завальнюку нават даводзілася пераапаранацца ў жаночае адзенне.

Ішоў жорсткі пераслед маладога пастыра, які нёс людзям Слова Божа. Бо яго скарала чалавечыя сэрцы, куды няк не ўдалася трапіць прапагандыстам партыйнай “жуйкі”.

А колькі было налётаў міліцыі на начныя патаемныя імшы ў сялянскіх хатах са шчыльна занавешанымі вокнамі ці пры свечках у склепе — сярод паліц з банкамі-закруткамі і віннымі бочкамі!

І службы ішлі, вядома ж, па-малдаўску: гэты ксёндз заўсёды звяртаў да пасты на яе мове.

Не ведаючы, як пазбавіцца ад неўтаймананага святара, улады вынэйшай прывяць яго ў войска. Ён паслухмяна з’явіўся ў ваенкамат у святарскай сутане, якую адмовіўся зняць. Запартраваў патлумачыць, які пункт “Палажэння аб парадку яўкі на прызьві” агаворвае адзенне прызьвіўніка. Такіх нормаў не існавала: прыходзь служыць, у чым хочаш.

Але цяргненне ўладаў логнула. Касцёл у Рашкаве змялі бульдозерамі...

раганды, у голы стэп, дзе ў чалавека не магло ўзнікнуць нічога, акрамя адчаю і безнадзейнасці.

На гэтым першая серыя прыгод Завальнюка завяршылася.

СЕРЫЯ ДРУГАЯ. З АГНЯ ДЫ ў ПОЛЫМЯ

Ён і ў голым стэпе працягваў місіянерскую дзейнасць. Імшы спраўляў там, дзе і жыў: у зямлянцы. На падлозе і сценах вала, дах з жэрдак, на іх гліна, а зверху двухметровы пласт снега. Паўгода такая завярхуа, што ажно з ног збівае. Але траншэй ў снезе да “падземнага касцёла” заўсёды былі пратараваныя. Збіраліся там усе вернікі: каталікі і праваслаўныя, уніяты і пратэстанты, мусульмане і іўдзеі, ды і нават будысты.

У 1980-м грывнуў арышт. Ксяндз Уладзіслава змясцілі ў “тсі-хушчу” — рэжымную бальніцу для вар’ягаў у Даўгаўпілсе.

Гляджу на яго і дзіўлюся: як палія ўсяго перажытага ён можа распавадшаць пра былое са светлым тварам, з усмешкай? Як ён увогуле не развучыўся ўсміхацца?

У Савічах ад маітка Вайніловічаў нічога не засталася — хіба толькі камяні былой лялоўні. Сярод поля ля бетоннага дота — куртан з разбуранымі разліннымі пахаваннямі: перавёрнутыя камяні з высечанымі надпісамі, паваленыя каменныя крыжы... Тут і набылі спакой дзеці Эдуарда — Сымон і Алена.

Узвышаецца над куртанам вялікі драўляны крыж, усталяваны нядаўна рулівым Завальнюком.

У Цімавічах, Кунцаўшчыне, Макранна, Браткаве, Чырвонай Дуброве — разбураныя палацы і цэрквы, разабаваныя фамільныя пахаванні Вайніловічаў у сутарэнні зруйнаванага касцёла... Завальнюк аглядаў іх моўчкі, жалобна спіскаючы вусны.

— Што тутэйшыя шукалі ў трунах? Золага? Дык Вайніловічы ж не егіпецкія фараоны... Сорамна, зямляк, сорамна.

Гэта ішла ўжо трэцяя, “мінская” серыя жыцця святара.

СЕРЫЯ ТРЭЦЬЯ. СПРАВА ЖЫЦЦЯ

У 1986-м Завальнюка — пэўна, праз яго “ваярскія” якасці — прызначылі пробашчам Чырвонага касцёла, які на той час з’яўляўся Домам кіно. Каб вярнуць храм, вернікі ставілі наметы і бамбілі высокую кабінецу петыцыямі. Амаль чатыры гады ішло “перацягванне каната”. Урэшце, аслабелая ўлада здалася, “кіно” перахала ў іншае памяшканне, а касцёл расчыніў дзверы вернікам.

А за дзвярцамі...

Канешне, добра, што тут некалі размясцілі не склад, а ўсё ж установа культуры. Але давалася ў знак тое, што яна мела свецкі характар: прастора была падзелена па гарызан-

Будслаў на верталёце Папскага нунцыя, які асвяціў сядзібу.

Менавіта ксёндз Завальнюк папрасіў мяне зрабіць для камісіі UNESCO ролік пра Будслаўскі фэст. Было тое гадоў пяць таму. Я зрабіў — і, прызнацца, ужо нават забыўся. І раптам у мінулым лістападзе з высты Маўрыкій прыйшла сенсацыйная вестка — заяўка Беларусі задаволеная! Яшчэ адна перамога “Узбуджалыніка спакою”.

У далатак да ўсіх сваіх клопатаў Завальнюк ачытвае аб’яднанне пчалароў Беларусі. Болей за тое — яго намаганнямі і аўтарытэтам у верасні наступнага года чаровы Міжнародны кангрэс пчалароў прайдзе ў Мінску. Улады Беларусі падтрымалі ініцыятыву: у нас гасіям заўсёды рады!

Ксёндз Уладзіслаў Завальнюк і кінарэжысёр Уладзімір Арлоў з прызам фестывалю Magnificat.

талі перакрышчам надва паверхі, дзе знаходзіліся кіназала, прыбральнікі, гардэроб, пакой для працы кінасекцый, выставачнае фас, невялічкі бар. Аднак дах не працякаў, камунікацыйныя функцыянавалі, шматлікія вітражы былі ў цэласці.

Завальнюк прыгадаў свой “малдаўскі досвед”: стаў архітэктарам і прапрам. Знішчыў міхпаверхавае перакрышчэ, вычысціў заваленыя смеццем сутарэнні, увесь двор ператварыў у катлаван, а потым перакрыў яго піпітамі. Сёння пад касцёлам у зале на 190 чалавек працуе тэатр “Зыніч”, побач бібліятэка імя Міцкевіча, выставачная зала, класы дзіцячай нядзельнай школы, капліца...w У сакрысты рэспеціруець тры хоры, размешчаны офіс выдавештва, канферэнц-зала, кабінет самога пробашча.

Але яму ўсё адно заесна.

Абсталяваў крынічку ля “падшэфнага” касцёла ў Вішнева, пабудоваў над ёй каплічку, пасадзіў 300 саджанцаў вішань.

У Будслаў па вадзе прывёз з Вільні крыж з бар’вёнаў, якія 500 гадоў таму былі сплаўлены адсюль, з пушчы. Туды ж даставіў і копію іконы Маші Божай Будслаўскай — атыкункі Беларусі, — якую нашы альпіністы ўзнеслі на гімалайскую вяршыню Ай-дзі-Кайлас і на чатыры бакі блаславілі ёю свет. Для пілігрымаў пабудоваў насупраць касцёла жылы комплекс. Вернікі з дзецьмі абсадылі яго трытарыно чарэшнымі — больш за 200 саджанцаў! Усе прыняліся, усе зазеленілі! І мая прывёз у

Яго Чырвоны касцёл прымае славуць музыкантаў, выдае газеты, кнігі, календары.

Пад лагатыпам “Выворчасць Чырвонага касцёла” ўжо зняты і неаднойчы прайшлі ў эфіры фільмы “Каля Чырвонага касцёла”, “Пераэчэніі ў прасторы і ў часе”, “Стагоддзе з бясконцым працягам”, “Малітва за Беларусь”, “Рой”, “И о чём-то другом”. А для тэлеканала АНТ я зняў у праекце “Зваротны агляд” фільм “Чырвоны касцёл. Гісторыя пакушэння”. Амаль усе гэтыя карціны адзначаны прызамі міжнародных фестывалюў.

Але галоўнае, на чым ён, як цяпер кажучь, “падвіс” і чым заахоўваў мяне — гэта постаць Эдварда Вайніловіча.

Ад ксяндза я дазнаўся, чаму касцёл названы ў гонар Сымона і Алены. Аказваецца, так звалі ягоных дзетак, якія памерлі ў юнастве. Вялікі прыбытак ад родавых “ла-тыфундыі” і бровараў быў Вайніловічу ўжо непатрэбны ні на пасаж Алене, ні на вучобу Сымону. І вялікі ажуменіст усё ахвараваў на ўзвядзенне касцёла ў Мінску, які асвяцілі ў 1911-м.

Але маліліся там нядоўга. Грымнула Першая сусветная вайна, якая “пракацілася” якраз па землях Вайніловіча, затым “чырвоны касцельчынік” у Мінск прыйшлі атэісты-бальшавікі, касцёл зачынілі, сядзібу ў Савічах тутэйшыя разрабавалі ўшчэнт...

Імкнуцца да Будслава сэрцы

Вайніловіч апянуўся ажно ў польскім Быдгашчы. Імкнуўся і там займацца дабрадзеянсцю, ствараў прытулак для бяздомных дзяцей... Але ўжо не твая меў спадчына, не той узрост.

Там, на Старофарных могілках і паклілі яго ў 1928-м.

Пра гэта дазнаўся Завальнюк. Паставіў за мэта: вярнуць парэшткі пана Эдварда ў Мінск, паклаці ў крыпту пад мурамі Чырвонага касцёла. А калі ксёндз паставіў перад сабой мэта...

Як доўга і якім чынам ён вёў перамовы з урадамі Беларусі і Польшчы, з уладамі Мінска і Быдгашчы, ніхто, акром яго, не ведае. Я адно быў сведкам урачыстай імшы ў тамтэйшым касцёле, прыхаджанінам якога да скону быў пан Эдвард. Прычым спяваў на ёй вялікі хор Чырвонага касцёла "Голас душы". Вядома ж, падрабязны сцэнарый урачыстасці напісаў неўмаймоўны ксёндз Завальнюк.

Парэшткі Вайніловіча змясціліся ў папіраванай труне 60*40*40 сантыметраў. Клопаты з перавозам такога незвычайнага груза праз мяжу — таксама галаўны боль святара.

Але 16 чэрвеня 2006-га на плошчы перад касцёлам пры шматтысячным наплыве вернікаў адбылося ўрачыстае перазахаванне Эдварда Вайніловіча. У роднай зямлі ён знайшоў ужо сапраўды вечны спакой.

Шмат новага пра шляхціца-добрадзея дазналіся мы з ксяндзом ад Ірыны Шкуцько, настаўніцы з Цім-кавічаў. Яна калісьці занатвала ў сшытак успаміны бабулі — тая памятка паню!

Калісьці даўным-даўно настаўніца — талы яшчэ маладая — заўважыла сярод будматэрыялаў вялікі абцясаны брус мармура з надпісам лаціншай. Ад суседзяў прынесла вядро вады, адмыла пліту... Гэта была частка надмагілля "Сымона з роду Вайніловічаў". Пліту з дапамогай суседзяў Фалігараў перакінулі праз плот на іх агарод, закідалі дэбрам і травой — і так камень праляжаў 18 гадоў, ажно пакуль у 2007-м ім не зацікавіўся Завальнюк.

Канешне ж, праз некаторы час мы прыехалі на вялікай машыне, каб забраць мармуровую пліту вагой у цэнтер. І гэтая сцэна, вядома, увайшла ў фільм.

Цяпер у цэнтры Мінска мемарыяльная пліта Сымонкі побач з магілай бацькі. Урэшце ўз'ядналіся...

А ў неўтаймоўнага Завальнюка новая мэта: надаць Вайніловічу стан Слугі Богажа. З Ватыкана, дзе разглядалася кандыдатура, прызалікалі камісіі, ездзілі па "вайніловіцкіх" мясцінах, знаёміліся з дакументамі... Сітуацыя ўскладнялася тым, што Эдвард быў не святаром, а свецкай асобай. Але ўрэшце прашонне Папскай службы задаволілі, і працэс беатыфікацыі распачаўся. 10 красавіка 2016 года ў Чырвоным касцёле пра тое абвясцілі вернікам.

— На родным гербе Вайніловічаў — крыж і якар, — прававой тады ксёндз-пробашч. — Крыж — ён і ёсць якар, выратаванне. Крыж — над усім нашым існаваннем.

ЗАМЕСТ ЭПІЛОГА

З 8-га ліпеня 2019-га сваесаблівы календар ксяндза пачынае адлік свайго 151-га года. Што за новыя ідэі, планы, праекты выношвае Уладзіслаў Завальнюк? Ведаю адно дакладна: усё на карысць і славу Беларусі.

Будзем сведкамі, будзем дапамагаць, будзем маліцца за яго і разам з ім.

Уладзімір АРЛОЎ,
кінарэжысёр

Вось ужо 400 гадоў на пачатку ліпеня ў Будславе адбываецца традыцыйны фест у гонар цудатворнага абраза Божай Маці. Пешшу, на роварах, па чыгунцы і на аўтамабілях імкнуцца сюды пілігрымы з усіх куточкаў Беларусі. Але сёлета свята праходзіць ужо ў новым статусе. 28 лістапада 2018 года Міжрадавы камітэт па ахове нематэрыяльнай культурнай спадчыны UNESCO аб'явіў аб уключэнні фесту ў Рэпрэзентатыўны спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны чалавецтва. Падзея, вяртая таго, каб асэнсоўваць яе зноў і зноў. Чаму такога статусу ўдасцілася рэлігійная цырымонія і якое дачыненне гэта мае да культуры? Каб адказаць на гэтыя пытанні, нам варты больш падрабязна ўсвядоміць мэты і задачы Канвенцыі UNESCO 2003 года "Аб ахове нематэрыяльнай культурнай спадчыны", да якой Беларусь Указам Прэзідэнта нашай краіны далучылася ўжо ў снежні 2004 года — у ліку першых дзяржаў.

Рэлігійны філосаф Мікалай Бярдзясёў бачыў у культуры духоўны пачатак, адлюстраванне Сусветнага Духу, якое можа мець і цэлеснае, і ідэальнае ўвасабленне. Ён сцвярджаў, што культура развіваецца з кulta. Мікалай Рэрых, які адзін з першых абгрунтаваў неабходнасць стварэння адзінай сістэмы аховы культурных каштоўнасцяў, у свой час нават расклаў лексему "культура" на часткі: "культ" — шанаванне Богага пачатку і "ур" — свято, агонь.

Цікава, што першапачаткова слова "культура" звязвалі з апрацоўкай зямлі. Гэты працэс трэба разумець як творчае ўздзеянне чалавечага духу на прыродныя стыхіі, супрацоўніцтва чалавека з прыродай. Альбо ад такога разумнага супрацоўніцтва прыроды да заняпад культуры і самога пывілізаванага жыцця. Гэты тэзіс сёння гучыць вельмі сучасна.

У сучасным разуменні культура — гэта спосаб чалавечай жыццядзейнасці па пераўтварэнні прыроды, грамадства і самога

чалавека, што ўвасаблена ў прадуктах матэрыяльнай і духоўнай творчасці. Яна прызнаная ўнутры пэўных сацыяльных сістэм і служыць для іх духоўнай асновы, перадаючыся з пакалення ў пакаленне.

Менавіта такое разуменне культуры і пакладзена ў аснову Канвенцыі 2003 года, якая заклікае народы свету да больш глыбокага ўсвядомлення важнасці нематэрыяльнай культурнай спадчыны і яе аховы, фарміравання павагі да захавальнікаў гэтай спадчыны на мясцовым, нацыянальным і міжнародным узроўнях.

Па ўсіх крытэрыях UNESCO святкаванне ў гонар Будслаўскага абраза аказалася вартым яго ўключэння ў Рэпрэзентатыўны спіс. На працягу чатырох стагоддзяў ікона шануецца людзьмі ўсіх узростаў, прафесій і нават веравызнанняў. Да ўсяго, яна з'яўляецца гісторыка-культурнай каштоўнасцю як твор XVI стагоддзя невядомага аўтара з Італіі, а храм у стылі Віленскага барока быў пабудаваны менавіта для захавання гэтай святыні. Для гэтай жа мэты

такім жа яркім ззяннем прамянілася і выява Божай Маці на грушы, а затым і на камені ў блізі Слоніма — там на месцы яе з'яўлення быў збудаваны Жыровіцкі манастыр.

У 1588 годзе менскі ваявода Ян Пац здзейсніў паломніцтва ў Ватыкан і атрымаў ад папы Рымскага Клімента VIII у падарунак абраз невядомага аўтара і ўсё жыццё захоўваў яго ў сваім палацы. А пасля яго смерці абраз перайшоў да Ісака Салака, які перавёз яго да сябе ў Даўгінава. Калі ў 1613 годзе ён прыехаў на багаслужэнне ў Будслаўскі драўляны касцёл, манахі горача прасілі яго падараваць абраз у гэты храм.

У 1643 годзе пад кіраўніцтвам полацкага дойлід Андрэя Кромера быў збудаваны новы каменны храм. Але неўзабаве ён стаў усяго толькі бакавой капліцай ве-

Летась Міжрадавы камітэт па ахове нематэрыяльнай культурнай спадчыны UNESCO уключыў Будслаўскі фест у Рэпрэзентатыўны спіс шэдэўраў нематэрыяльнай культурнай спадчыны чалавецтва.

ў касцёле каля 1643 года з'явіўся ўнікальны драўляны алтар з 20 скульптурамі.

Што характэрна, ініцыявалі далучэнне Будслаўскага фесту да сусветнай спадчыны UNESCO самі жыхары Будслава. Яны сабралі подпісы з такой просьбай і звярнуліся да пробашча Чырвонага касцёла Уладзіслава Завальнюка, каб ён даў на гэта сваё блаславенне. Ксёндз-магістр на той час ужо зрабіў нямала для папулярнасці Будслаўскай святыні. Не толькі прывяціў ёй некалькі выданняў, але і арганізаваў у 2007 годзе павольнае водноўнае экспедыцыю, якая пераадолала шлях у 308 кіламетраў з Вільні ў гэтыя мясціны — па шляхах манахаў-бернардынцаў.

У 1504 годзе яны атрымалі ў падарунак ад вялікага князя Аляксандра шэсць тысяч морагэй пушчы з правам высечкі лесу. Манахі прыплылі сюды водным шляхам і збудавалі сабе часовае жылло. Такія мясціны ў лесе называлі тады Буда. Пазней месца атрымала назву Слаўная Буда, а затым стала называцца Будслаў і насялялася ўжо сталымі жыхарамі. І вось, 2 ліпеня 1588 года (народнае паданне захавала дакладную дату) адзін з манахаў раптоўна ўбачыў на дрэве яркае ззянне, якое аказалася выявай Божай Маці. Для захавання цудадзейнай выявы пабудавалі капліцу, да якой сталі прыходзіць людзі, і яна садзейнічала пазбаўленню ад хвароб і калецтва. Дарэчы,

лічнай базілікі, збудаванай у 1767 годзе. Што і нядзіўна: пагалоўка пра тую мясціну шырылася.

Пра цуды, звязаныя з гэтым абразом, ужо ў 1650 годзе паведаміў свету пробашч касцёла Элеўцерыі Зеляевіч, які ў сваёй кнізе "Залыяк на зямлі" змясціў больш за 40 выпадкаў, апісаных прыхаджанамі.

Зрэшты, ужо тое, што абраз Божай Маці Будслаўскай апаляў праз стагоддзі, само па сабе з'яўляецца цудам. Вось адзін з прыкладаў. У 1941 годзе фашысцкія хашелі ўзарвалі касцёл. Прыхаджане ўсю ноч маліліся перад цудатворным абразом, а ранішай акупанты пакінулі Будслаў і не кранулі храм.

На працягу стагоддзяў жыхары Будслава зберагалі сваю святыню і гасцінна сустракалі паломнікаў. Іх вера, адданасць і бескарысліваць сталі прыкладам для іншых. Тысячы пілігрымаў, якія маюць патрэбу ў Божай ласцы, знаходзяць яе ў Будслаўскім касцёле Унебаўзяцця Найсвяцейшай Дзевы Марыі.

Хочацца верыць, сусветнае прызнанне гэтай традыцыі па-спрыяе таму, што людзі паклапоціцца і пра стан прыроды гэтых мясцін, і пра культурнае дыяганнае эканамічнае развіццё Будслава, які варты самай пільнай увагі і клопату.

Рэгіна ГАМЗОВІЧ,
грамадскі эксперт у галіне нематэрыяльнай культурнай спадчыны
Фота Сяргея ЛЕСКЕЦЯ

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

- Экспазіцыі:
- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.;"
- "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.;"
- "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.;"
- "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.;"
- "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.;"
- "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.;"
- Выставы:
- Выстава пейзажнай графікі Іагана Людвіга Блюйлера (са збору Нацыянальнага музея Ліхтэнштайна)
- "Падарожжа па Рэйне" — да 8 ліпеня.
- Выстава "Іван Стасевіч. Жываліс!"
- Выстава "Уцеха для вачэй, сцужэнне для душы" (у рамках экспазіцыі "Мастацтва краін Усходу XIV-XX стст.") — з 11 ліпеня.

Філіялы музея

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX СТ."

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.

- Пастаянныя экспазіцыі:
- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
- "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
- "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.".
- Выстава "Вобразы эпохі ў творах Часлава і Станіслава Манюшкаў" — да 10 ліпеня.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Майстар-класы па стварэнні лялек-мотанак, ткацтве паясоў альбо саломалляценні (на выбар) — кожную нядзелю. Пачатак а 12-й.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 43 22.

- Экспазіцыі:
- Абноўленая экспазіцыя "Старажытная Беларусь".
- "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
- Бестэрміновая акцыя "Адзіны білет", якая дазваляе мінчанам і гасцям сталіцы наведаць музей і яго шэсць філіялаў, набыўшы ўсяго адзін білет у любым з іх.
- Аўтарскі праект Ахрэма Беларобіка **VKL3D**.
- Акцыя "Воляныя піяніна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00.
- Выставы:
- Выстава "Беларусь: адраджэнне духоўнасці".
- Выстава "Ад рымскага дзюрыя да беларускага рубля".
- Маштабны выставачны праект "Вайна і Мір Вадзіма Сідора" — з 10 да 28 ліпеня.

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

магазіны "Белсаюздрук"

Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".

Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".

Проспект Незалежнасці, 44.

Вуліца Валадарскага, 16.

кіёскі "Белсаюздрук"

ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча.

Проспект Пераможцаў, 5.

Вуліца Рабкораўская, 17.

Проспект Незалежнасці, 68, В.

Вуліца Лабанка, 2.

Філіялы музея

ДОМ-МУЗЕЙ І З'ЕЗДУ РСДРП
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.

- Абноўленая экспазіцыя "Гісторыя сацыял-дэмакратычнага руху канца XIX — пачатку XX стст."
- Навукова-папулярная выстава "Таямнічы свет пад мікраскопам" — да 7 ліпеня.
- Персанальная фотавыстава Уладзіслава Руты "Вобразы ландшафту" — з 11 да 17 ліпеня.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 38.
Тэл.: 327 46 11.

- Пастаянная экспазіцыя "Сучасная гісторыя Рэспублікі Беларусь: 1991 — 2017 гг."
- Выстава "Грошы нашага часу: жыццё без лішніх нулёў".

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 06 33.

- Экспазіцыі:
- "Сезонныя змены".
- "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
- "Хвойны тып лесу і насельнікі змешанага лесу".
- "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
- "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".
- Атракцыён "Стужачны лабірынт".
- Атракцыён "Лазерны квест".
- Выстава "Жывыя п'явучыя птушкі" (прыватная калекцыя, г. Маладзечна) — да 4 жніўня.
- Выстава жывых экзатычных жывёл "Жыццё з халоднай крывёю" — да 1 верасня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ
г. Мінск, Музычны зав., 5.
Тэл.: 220 26 67.

- Пастаянныя экспазіцыі:
- "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях";
- "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст.";
- "Беларуская музычная культура XX ст.";
- "Тэатральная культура Беларусі XX ст.".
- Выстава "Першыя імёны рускага балета" (з фондаў Расійскай дзяржаўнай бібліятэкі мастацтваў) — да 30 ліпеня.

ГАСЦЕЎНЯ УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА
г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава "Іспанская характарная лялька" (з прыватнай калекцыі

Святланы Пінчук) — да 8 верасня.

Майстар-класы:

- Музейныя заняткі "Тэатральная лялька" для дзяцей 5+.
- Інтэрактыўныя музейныя заняткі "Асновы акцёрскага майстэрства" для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА КІНО
г. Мінск, вул. Святлодлова, 4.
Тэл.: 327 10 75.

- Пастаянная экспазіцыя "Гісторыя беларускага кінематографа".
- Выстава "Галоўная драпіна" (работы мінскага канцэптуальнага фатографа Ігара Саўчанкі) — да 7 ліпеня.

БЕЛАРУСЬ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

- г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8. Тэл.: 327 11 66; 203 07 92.
- Музей працуе: пн. — выхадны, аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сяр. — ад 12-й да 20-й.
- Пастаянная экспазіцыя.
- Часовая экспазіцыя "Подзвіг у імя вызвалення", прысвечаная 75-й гадавіне вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў — да 9 верасня.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.

- Палацавы ансамбль
- Пастаянная экспазіцыя.
- Гістарычны квест "Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў". Па папярэдніх заяўках.
- Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці Вул. Гейска, 1.
- Пастаянная экспазіцыя.
- Ратуша Вул. Савецкая, 3.
- Пастаянная экспазіцыя.
- Квест "Выходкі старога захавальніка". Па папярэдніх заяўках.
- Случка брама
- Часовая экспазіцыя "Свято" (падсвечнікі, кандэлябры, шандалы) — да 30 верасня.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"
г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.

Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Тэатрызавааная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
- Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У гошці да Пяне Каханку".
- Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".
- Тэматычная экскурсія з элементамі квэста для дзвюх "Інтрыгі Купідона".
- Музейныя камунікатывныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".
- Квест "Белы слон".
- Дзіцячая тэатрызавааная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
- Правядзенне вясельных цырымоніў, святкаванне гадавіны вяселля.
- Музейная фоталяпоўка.

- Тэматычная экскурсія з элементамі квэста для дзвюх "Інтрыгі Купідона".
- Музейныя камунікатывныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".
- Квест "Белы слон".
- Дзіцячая тэатрызавааная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
- Правядзенне вясельных цырымоніў, святкаванне гадавіны вяселля.
- Музейная фоталяпоўка.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА

г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5. Тэл.: 294 91 96.

- Экспазіцыі:
- "Якуб Колас. Жыццё і творчасць".

- Экспазіцыя "Склеп" на сядзібе Якуба Коласа.
- Часовая экспазіцыя "Стаўбоўшчына спартыўная".
- Тэматычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі.
- Тэатрызавааная прадстаўленні паводле беларускіх народных казак.
- Музейныя майстар-класы і заняткі.
- Мультимедыйны комплекс "Чалавек. Асоба. Час".
- Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску".
- Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квест-гульні "Таямніцы дома Песнера".

Акцыі:

- "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музей).
- Віншаванне ад музея, фотасесія "У дзень вяселля — у музей!"

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ
г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4.
Тэл.: 327 78 66.

- Пастаянная экспазіцыя "Шляхі" з праграмным роўкам у 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей
- "Хлопчык і лётчык", галаграфічны тэатр.
- Інтэрактыўныя музейныя праграмы "У пошуках папараць-кветкі", "Вячоркі".
- Выстава "Вітай, зямля беларуская!" — да 13 ліпеня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА МІНСКА

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

Філіялы Музея гісторыі горада Мінска

ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА
г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

- Выставачны праект з цыкла "Асабісты гісторыі" "Мінская прапіска. Частка 1. Happy New Minsk".
- Выстава жывалісу, прысвечаная 200-годдзю з дня нараджэння Станіслава Манюшкі — да 4 жніўня.

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА
г. Мінск, пл. Свабоды, 15.
Тэл.: 321 24 30.

- Экспазіцыі:
- "Мастак. Грамадзянін. Герой". Прысвечана Ганараваму грамадзяніну г. Мінска Міхалу Савіцкаму.
- "Мінск губернска. Шляхецкі побыт".
- Выстава "Еўрапейскія баявыя ўмелствы. Ад кузні Ульмана да ўмелстваў Марса" — да 15 верасня.
- Выстава жаночых акцэсураў з калекцыі Ігара Сурманчуцкага "Дамскія штучкі" — да 15 верасня.
- Выстава "Эмі Уайнхаўс: Сямейны партрэт" — да 31 жніўня.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША
г. Мінск, пл. Свабоды, 2а.
Тэл.: 321 24 30.

- Выставачныя праекты:
- "Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет".
- "Мінск сярод сяброў. Гарады-пабрацімы сталіцы Беларусі".
- "Археалагічныя артэфакты ў XII — XIX стст."

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ"
г. Мінск, вул. Кір'ылы і Іафодзія, 8. Тэл.: 321 24 30.

- "Сані • вазок; каляска • брычка; карта • вупраж" (пастаянная экспазіцыя па гісторыі гужавога транспарту жыхароў Мінска XIX — пачатку XX стст.).
- Віртуальная гульня "Карэтны майстар".

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА"
г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8-2.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выставачны праект "Беларускі брыльянт у кароне палядыйных абразоў праваслаўя" — да 27 кастрычніка.

ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ
г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10.
Тэл.: 285 18 86.

- Экспазіцыі:
- "Кола часу" — прадметы

г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44. Тэл./факс: 154 04 44.

- 10, 11 — "Сірожа" (жыццё ў дзвюх эпохах) Ю. Чарнушай. Прэм'ера.

ПА ПЫТАННЯХ РАЗЬЯШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА"

- звяртайцеся па тэлефоне + 375 17 286 07 97
- і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41
- альбо пішыце на электронны адрас kultura@tut.by!

гарадской і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст.

АРТ-ГАСЦЕЎНЯ "ВЫСОКАЕ МЯСТА"
г. Мінск, вул. Герцэна, 2а.
Тэл.: 321 24 30.

- Выстава аўтарскай выцінанкі Алены Шаліма "Папяровыя мары" — да 14 ліпеня.

НАВАГРУДСКІ ГІСТОРЫКА-КРАЯЗНАЎЧЫ МУЗЕЙ

г. Навагрудка, вул. Гродзенская, 2.
Тэл. (8-01597) 2 14 70.

- Пастаянная экспазіцыя: "Гісторыя Навагрудчыны са старажытных часоў да Вялікай Айчыннай вайны".
- г. Навагрудка, вул. Мінская, 64-66.
- Экспазіцыя: "Музей яўрэйскага супраціўлення на Навагрудчыне".

ДОМ-МУЗЕЙ АДАМА МІЦКЕВІЧА ў НАВАГРУДКУ

г. Навагрудка, вул. Леніна, 1.
Тэл.: (8-01597) 2 43 40 (каса).

- Пастаянная экспазіцыя: "Жыццё і творчасць Адама Міцкевіча".
- Пастаянныя выставы: "Свято кузні Міцкевічаў", "Малючкі сельскага жызця", "Пан Тадэвуш" праз час і народы".

ГАЛЕРЭІ "УНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ"
г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1.
Тэл.: 327 26 12.

- Персанальная выстава мастака-баталіста Уладзіміра Сайко "Зямля і зерне" — да 17 ліпеня.
- Персанальная выстава жывалісу Людмілы Курловіч "Светлая радасць душы" — да 17 ліпеня.

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА
г. Мінск, вул. Казлова, 3.
Тэл./факс: 290 60 10.

- Рэспубліканская мастацкая выстава, прысвечаная 75-годдзю са дня вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў — да 14 ліпеня.
- Выстава жывалісу і графікі Аляксандра Пашкевіча — да 14 ліпеня.
- Выстава па выніках пленэраў паміж Віктара Сташчанюка — да 14 ліпеня.

ТЭАТРЫ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.

- 7 — "Лялечная мышь" (аперэта ў 3-х дзях) І.Штрауса. Дыржор — Іван Касцюхін. Прэм'ера. Пачатак а 18-й.
- 8 — "Анастасія" (харэаграфічная легенда

ў 2-х дзях) В.Кузняцова. Дыржор — Андрэй Галанаў.

- 8 — Канцэрт "Французскія фантазіі". Камерная зала імя Л.П.Александроваўскай. Пачатак у 19.30.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІ"

г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50.

- 3 і 10 да 16 ліпеня працуе адзін з найцікавейшых праектаў фестывалю "Славянскі базар у Віцебску" — "Лялечны квартал".